

Yliopistosta voisi valmistua sivistykseltään, tiedoiltaan ja taidoiltaan parhaita mahdollisia ihmisiä kehittämään kestävän matkailun tiloja ja muotoja - edellyttäen, että siellä itsessään vallitsee rikas ja vieraanvarainen tieteellinen kulttuuri, s. 6-9.

Tekstiilimuotoilija Henna Mantereen mielestä matkailututkimuksen yhteistyötä eri yksiköiden ja tiedekuntien välillä voitaisiin lisätä. s. 26-27.

- 3 **Pääkirjoitus:** Kauppatieteiden ja matkailun verkostoitunut tiedekunta on kiinnostava avaus, Antti Haahti
- 4 Matkailualan tieteelliset aikakauskirjat
- 5 Kauppatieteiden ja matkailun tiedekunta
- 6 Kohti kestävää matkailuntutkimusta?, Soile Veijola
- 10 Luontomatkailuun voi nyt erikoistua. Ihmisen luontosuhde ja syrjäisten alueiden kehitys painopisteinä, Seija Tuulentie
- 12 Mikä ulkomaalaisia Suomessa viehättää?, Seppo Aho
- 15 **Siula:** Pertti Itkonen
- 16 **Kolumni:** Heli Ilola
- 17 Näköaloja Lapin luontomatkailuun, Jari Järviluoma
- 19 Virtuaalisuuden ulottuvuuksia matkailussa, Sari Matala
- 21 Tutkijana isänsä jalanjäljillä, Monika Lüthje
- 23 **Alumni:** Minni Haanpää
- 24 Jaloista Villeistä hankevetäjäksi, Saira Saraniemi
- 25 Mikä ihmeen kauppatieteiden ja matkailun tiedekunta?, Merja Alaranta ja Marja Kojonen
- 26 Tekstiilimuotoilua sukupolvelta toiselle, Henna Mantere
- 28 Maalatessani olen kuin matkalla, vieraileva taiteilija Lotta Määttänen
- 30 **Väitökset:** Heidi Strengell ja Kyösti Kilpivaara
- 32 **Lisurit:** Paula Rautio
- 33 Julkaisut
- 35 Lyhyesti

Antti Haahti Kauppatieteiden ja matkailun verkostoitunut tiedekunta on kiinnostava avaus

Vuoden alussa perustettu kauppatieteiden ja matkailun verkostoitunut tiedekunta on kiinnostava avaus ja innostava haaste monitieteisessä tutkimusyhteistyössä. Keskeinen haaste on rakentaa tiedekunnastamme itsenäinen Lapin yliopiston kauppakorkeakoulu, joka on tutkimus- ja opetusalueillaan kansainvälisesti kiinnostava yhteistyökumppani, alueensa monipuolisesti tunteva ja sen yhteiskunnallista ja talouselämää pätevällä tiedonmuodostuksellaan hedelmöittävä toimija.

Pätevä tiedonmuodostus edellyttää pätevää tutkimusta ja mahdollisuuksia soveltaa merkitseviä tutkimustuloksia palvelemaan käytäntöä. Tutkimustulosten soveltaminen käytäntöön ei ole helppoa niin kuin ei mikään vuorovaikutuksessa tapahtuva oppiminen. Edellytetään toimivaa keskusteluyhteyttä ja jatkuvaa vuoropuhelua. Toimijoiden erilaisia lähtökohtia huomioonottavassa vuorovaikutuksessa voidaan saada aikaan uutta tutkimusta. Ilman hedelmällistä vuoropuhelua voi syntyä pätevää tutkimusta, mutta alueellinen vaikuttavuus jää näkymättömäksi.

Hyvinvoinnin keskeisenä selityksenä on voimakas panostaminen tieteelliseen tutkimukseen ja tutkimustulosten pitkän aikavälin talouden perusteita uudistava vaikutus. Vaikutukset eivät leviä tasaisesti yhteiskunnassa. Siksikin voidaan perustellusti väittää, että taloudellisen toiminnan edistämisessä pätevä tieteellinen tutkimus on välttämätön, vaikka ei kehityksen riittävä ehto. Taloustieteellisellä tutkimuksella ja opetuksella on Suomessakin jo pitkä perinne ja liiketoimintaosaamiseen kohdistuneen tutkimuksen ja siihen perustuvan opetuksen vaikuttavuudella on näyttöä menestyvässä taloudessamme.

Sen sijaan Suomessa matkailututkimus on aivan uusi yliopistollinen pääaine ja matkailututkimuksen piirissä oleva tutkijajoukko on vielä suhteellisen harvalukuinen. Matkailututkimuksen monitieteinen pääaine perustettiin syksyllä 1999, mutta koulutusohjelmassa opetus aloitettiin jo aikaisemmin.

Matkailu on oma oppialansa, mutta se ei ole oma tieteenalansa, sillä siltä puuttuu sisäinen teoreettinen ja käsitteellinen rakennelma ja se nojaa selkeästi muihin tieteenaloihin. Akateemisena toimintana matkailututkimus on tietenkin vain osa kohteestaan, kuvaamastaan ilmiöstä. Se on yrityksemme ymmärtää, kuvata, selittää ja ennustaa matkailu-ilmiöitä ja ilmiöiden välisiä suhteita ja merkityksiä. Se on yleistysten tekemistä matkailun ilmiömaailmasta tarkoituksenaan kuvata tekijöiden välisiä suhteita hypoteeseina, tutkimustulosten integroimista koeteltaviksi selitysmalleiksi ja testattaviksi, totuutta approksimoiviksi teorioiksi.

Matkailututkimus on haastava monitieteinen tutkimusalue, jonka tutkimuskohteena on matkailleva ihminen ja matkailun mahdollistava järjestelmä ja rakenne. Tämä tutkimuskohteen kehämäärittelmä-

ni edellyttää pientä määrittävää lisäystä: matkailu on niiden ilmiöiden ja suhteiden summa, jotka saavat alkunsa matkailijoiden, liiketoimintaa harjoittavien tavarant- ja palveluntarjoajien, hallinnon, yhteisöjen ja ympäristöjen välisestä vuorovaikutuksesta matkailun lähtö- ja kohdealueilla.

Tämä määrittelmä kattaa matkailun avainulottuvuudet, jotka liittyvät matkailijaan, liiketoimintaan, matkakohteen yhteisöön, kohteen hallintoon sekä matkailijoiden lähtöalueeseen.

Tämä riittänee määrittelystä, mutta se tuo esille myös ongelmat pyrittäessä monitieteisten matkailun tutkimusohjelmien rakentamiseen, kuten matkailututkijoiden keskuudessa on jo jonkin aikaa yritetty. Ehkä hedelmällisempää on laatia ensin tiedealakohtaisia tutkimusohjelmia, pohtia niiden merkittävyyttä elinkeinon edustajien kanssa ja priorisoida. On järkevää ja perusteltua tarkastella matkailututkimusta monitieteisenä tutkimusalueena, jossa mahdollistuvat jännittävät poikki- ja monitieteiset opetus- ja tutkimusohjelmat verkostoituneen tiedekuntamme sisällä.

Emme tietenkään lähde tyhjästä liikkeelle. Kauppatieteiden ja matkailun tiedekunnassa ja muissa yliopistomme tiedekunnissa on tehty lähes 100 matkailualaa käsittelevää pro gradu tutkielmaa. Ensimmäinen väittelijä selvitti tiensä tohtoriksi matkailututkimuksen pääaineesta ja jatkotutkijoiden määrä lähentelee jo pariakymmentä.

Mielestäni mielenkiintoisin tulevaisuuden haaste on matkailun liiketoimintaosaamisen opetuksen vahvistamiseen tähtäävä pyrkimys ”matkailuekonomi” –koulutuksen aikaansaamiseksi. Olisimme sellaisessa ensimmäinen ja ainoa Suomessa, ja sellaiselle koulutukselle on tarvetta.

Antti Haahti toimii matkailun professorina Lapin yliopiston kauppatieteiden ja matkailun tiedekunnassa.

Matkailualan tieteelliset aikakauskirjat

Matkailututkimus on erittäin nopean kansainvälisen kehityksen vaiheessa, jota voi kuvata julkaistujen aikakauskirjojen lukumäärillä. Pikainen katsaus matkailualan monitieteisiä ongelmia käsittelevään tieteelliseen tutkimus- ja julkaisutoimintaan antaa myönteisen kuvan pyrkimyksestä pätevään tutkimukselliseen tietoon.

Matkailualan englanninkielisiä, akateemisia, tieteellisiä aikakauskirjoja (journal) voi etsiä mm. seuraavilla avainsanoilla: tourism & travel, hospitality, hotel & restaurant, event, leisure. Tourism & travel research -nimikkeellä löytyy 38 aikakauskirjaa, hospitality research -nimikkeellä (majoitus ja ravitsemusala käsitteleviä) aikakauskirjoja löytyy 23 kpl, leisure research -nimikkeellä (vapaa-ajan kysymyksiä käsitteleviä) aikakauskirjoja löytyy 14 kpl ja transportation -nimikkeellä (kuljetusaloja ja liikennettä käsitteleviä) aikakauskirjoja löytyy 6 kpl.

Muilta suurilta kielialueilta löytyy matkailualan kysymyksiä käsitteleviä tiedejulkaisuja runsas kymmenen aikakauskirjaa, joten matkailualaa käsitteleviä tieteellisiä aikakauskirjoja voi arvioida olevan yli 100 kpl maailmalla. Oikeustieteilijöillä ja medisiinareillakin näyttää olevan omat matkailun ongelmia käsittelevät aikakauskirjansa. Indikaattorina opetuksen intensiivisyydestä riittänee maininta siitä, että matkailualan maisteriohjelmia on pelkästään Yhdysvalloissa ja Kanadassa satoja eri yliopistoissa, suuri osa niistä taloustieteiden bachelor ja masters ohjelmia.

Tieteellisten julkaisusarjojen ja yliopistollisten koulutusohjelmien lukumäärä puhuu puolestaan. Matkailututkijat ovat kehittäneet kiinnostavan ja voimakkaasti kasvavan elinvoimaisen ja kansainvälisen tutkimusalueen. Matkailututkimuksen kansainväliset valtavirratt ovat nähtävissä mm. kauppatieteellisen, maantieteellisen ja aluetieteellisen tutkimuksen, sosiologian, antropologian ja kulttuuritutkimuksen aloilla. Ehkä suomalaisten matkailututkijoiden (tätä kirjoittaessani) perusteilla oleva matkailututkimuksen yhdistys ja perustettavaksi suunniteltu aikakauskirja kantavat aikanaan kortensa toivottavasti myös alan käytäntöjenkin harjoittamista edistävään kekkoon.

Antti Haahti

KOMMENTTI

Mitä odotan matkailututkimukselta uudessa toimintaympäristössä kauppatieteiden ja matkailun tiedekunnassa?

“Näen matkailun monen eri tieteenalan tienristeyksenä, mihin monet tutkimusalat jättävät jälkensä, monesti toisten siivottavaksi, mutta mihin ei saa pysäköidä. Käsittääkseni matkailututkimuksen identiteetti on yhtä moniulotteinen kuin esimerkiksi viestintätutkimuksen tai markkinoinnin tutkimuksen. Markkinoinnillakaan ei ole mitään yhtä näkökulmaa matkailuun, vaan niitä on monia. Markkinoinnin alalta lähinnä mieleeni tulevat matkailun kuluttaja- ja kulutustutkimus, matkailun tuote-, hinta-, jakelu- ja viestintätutkimus, asiakassuhteiden tarkastelu sekä ympäristömarkkinoinnin ja matkailun suhde (kestävä matkailu). Uudessa tiedekunnassa voisi odottaa, että tutkivia silmiä on entistä enemmän, mikä on matkailututkimuksen kannalta sekä rikkaus että rasitus.”

Juha Panula
Markkinoinnin professori
Kauppatieteiden ja matkailun tiedekunta

“Matkailun tutkimus on juristin näkökulmasta tyypillistä yhden toiminta-alueen monialaista ja erilaisin menetelmin tapahtuvaa tutkimusta. Juridiikassa halutaan toisinaan muodostaa tällaisessa tilanteessa myös erillisiä uusia oikeudenaloja. Sellainen uusi ala olisi tässä matkailujuridiikka. Itse odotan enemmän eri oikeudenalojen, kuten kauppaoikeuden, vero-oikeuden, työoikeuden ja vaikkapa sopimus-oikeuden yhteistyöstä ja yhteensovittamisesta juuri matkailun tutkimuksen suuntaan. Vastaavasti laaja-alainen ja monimetodinen matkailun tutkimus olisi hyvä “partneri” tällaiselle yhteistoiminnalle. Yhteiset kysymykset ja pyrkimys sovittaa yhteen erilaisia lähtökohtia kantaa usein pitemmälle kuin liian suppeiksi rajautuvat ehdottomat vastaukset.”

Juha Karhu
Velvoiteoikeuden professori
Oikeustieteiden tiedekunta

“Matkailukoulutus tukee toivottavasti yliopiston kolmatta tehtävää ja luo elämisen edellytyksiä ja työpaikkoja erityisesti Itä-Lap-piin. Odotan, että Lapin matkailulle aukeaa uudenlaisia innovatiivisia konsepteja ja näkymiä. Mielenkiintoista saattaa olla myös Lapin brändin kehittyminen. Tällä alueella on vielä paljon sarkaa kyntä-mättä.”

Reijo Kupiainen
Mediakasvatuksen lehtori
Kasvatustieteiden tiedekunta

Kauppatieteiden ja matkailun tiedekunta

Lapin yliopiston kauppatieteiden ja matkailun tiedekunta aloitti toimintansa 1.1.2004. Tiedekunnan opetusalat ovat johtaminen, laskentatoimi, markkinointi ja matkailututkimus.

Uuden tiedekunnan toimintaperiaatteita ovat monitieteisyys ja yhteistyöhakuisuus. Sisällöllisesti tiedekunta profiloituu modernille yhteiskunnalle ominaiseen palvelu- ja yhteiskunnalliseen osaamiseen. Toiminnan painotuksia ovat etenkin Pohjois-Suomen kaupalliseen ja taloudelliseen toimintaan liittyvät kysymykset, erityisesti palvelut, pienyritysten verkostoituminen ja informaatioteknologiset sovellukset.

Tiedekunnassa on kauppatieteiden alalla markkinointi ja laskentatoimi. Johtamisesta valmistuu vielä tällä hetkellä yhteiskuntatieteiden maistereita. Matkailualan koulutusta varten tiedekunnassa on matkailumarkkinoinnin, matkailun kulttuurintutkimuksen ja luontomatkailun suuntautumisvaihtoehdot, joihin voi hakeutua joko matkailututkimuksen opintojen tai muun soveltavan kandidaattitutkinnon pohjalta suoritettujen matkailun siltaopintojen jälkeen.

Tiedekunnan toiminta organisoituu verkostoperiaatteella. Tiedekunnan omien oppituli- (laskentatoimi, markkinointi, johtaminen, matkailututkimus) lisäksi tiedekuntaan verkottuvat kiinteästi myös muiden Lapin yliopiston tiedekuntien kauppatieteiden ja matkailun kehittämistä tukevat oppiaineet.

Tiedekunnan opiskelijat

Perustutkinto-opiskelijat

Matkailututkimus	138
Johtaminen	35
Markkinointi	121
Laskentatoimi	160
Kansantaloustiede	14
Yhteensä	465

Jatko-opiskelijat

23

Aloituspaiikat 2004

Johtaminen	20
Markkinointi	25
Laskentatoimi	30
Matkailututkimus	30
Yhteensä	105

Tiedekunnan henkilökunta

Kauppatieteiden ja matkailun tiedekunnassa on tällä hetkellä viisi professuuria, joita hoitavat: matkailun professori *Antti Hahti*, laskentatoimen professori *Erkki Kytönen* (ma), markkinoinnin professori *Juha Panula*, johtamisen professori *Esko Toiviainen* (ma) ja matkailun kulttuurintutkimuksen professori *Soile Veijola* (ma). Lisäksi tiedekunnalla on Metsäntutkimuslaitoksen kanssa yhteinen luontomatkailun määräaikainen professuuri, jota hoitaa *Seija Tuulentie*.

Lehtoraatteja tiedekunnassa on neljä: kansantaloustiede *Tapani Kovalainen*, johtaminen *Janne Kurtakko* (ma), laskentatoimi *Jyrki Paukku* ja markkinointi *Ossi Vuorilampi*.

1.8.2004 alkaen tiedekunnassa on myös kolme yliassistentuurin määräaikaista virkaa. Virat ovat avoimina.

Assistentuureja tiedekunnassa on neljä: matkailututkimus *Jari Järviluoma*, johtaminen *Janne Kurtakko* (vv), markkinointi *Marko Rintala* ja laskentatoimi *Taru Sutinen*. 1.8.2004 alkaa matkailun liiketoimintaosaamisen assistenttuuri.

Päätoimisina tuntiopettajina tiedekunnassa toimivat *Tero Heittola* (ma) ja *Miika Tolvanen*. *Seppo Särkkä* toimii tiedekunnassa yrittäjyyden maisteriohjelman määräaikaisena kehittämisspällikkönä.

Tutkijoita tiedekunnassa on kuusi sekä yksi erikoistutkija. Tutkijoina (ma) toimivat *Sari Matala*, *Anne Keskitalo*, *Jani Lunnas*, *Monika Lüthje*, *Heli Ilola* ja *Janne Autto*. *Seppo Aho* toimii tiedekunnassa erikoistutkijana. Määräaikaisia suunnittelijoita tiedekunnassa on kaksi: *Reijo Määttä* (Työvoimavarat Tehokäyttöön -projekti), *Petri Petäjäjärvi* (yrittäjyyden maisteriohjelma).

Kauppatieteiden ja matkailun tiedekuntaan kuuluvat myös seuraavat muiden tiedekuntien professorit: *Ilpo Paaso*, *Jari Stenvall* ja *Asko Suikkanen* (YTK), *Ari Huhtamäki*, *Juha Karhu*, *Esko Linnakangas* ja *Ahti Saarenpää* (OTK), *Tuija Hautala-Hirvioja*, *Veikko Kamunen*, *Petri Kivelä* ja *Mauri Ylä-Kotola* (TTK) sekä *Hannakaisa Isomäki* (MELA).

Tiedekunnalla on yhteinen kanslia YTK:n kanssa. Kansliassa työskentelee 10 henkilöä. Lisäksi tiedekunnalla on oma koordinaattori *Mikko Vehkaperä*.

Dosentteja tiedekunnalla on viisi: *Jorma Hemmi* (matkailumaantiede), *Raija Komppula* (matkailututkimus, erityisesti matkailun pienyritystoiminta ja tuotekehitys), *Auvo Kos-tiainen* (matkailun historia), *Kari Neilimo* (yrityksen taloustiede) ja *Tapio Pento* (kansainvälinen markkinointi).

Soile Veijola Kohti kestävää matkailuntutkimusta?

Matkailu on vierailijana olemisen ja vieraan kuljettamisen ja vastaanottamisen kaupallinen muoto. Vieraan saapumisella ja vastaanotolla on ikiaikaiset juuret ja vaiheet ihmiskunnan historiassa. Alunperin vieras oli vihollinen, jonka kohtaaminen merkitsi hengenvaaraa kummallekin osapuolelle. Tilanne kesytettiin kehittämällä pyhä ja universaali vieraanvaraisuuden instituutio: armon aika, jolloin vieraan kunniaksi syötiin ja juhlittiin. Vihollisesta tuli kunniavieras, jonka avulla yhteisö sai tilaisuuden esittää omat ihanteensa, arvonsa ja perinteensä.

Jossakin vaiheessa vierailijoita alkoi kuitenkin saapua liikaa, ja kestitys eriytyi: kukin sääty majoitti omat jäsenensä. Sosiaalisten piirien ulkopuolelle jääneet joutuivat turvautumaan häpeällisenä pidettyyn maksulliseen vieraanvaraisuuteen. Vastavuoroiset vierailut puolestaan synnyttivät henkilökohtaisia suhteita ja tunneilmaisuja – joista vähitellen kietyivät nykyisin tunnetut kohteliaisuusmuodot ja hyvät tavat.

Tätä nykyä vieraanvaraisuutta, huolenpitoa ja tervetulon toivotusta on kaupan kaikille maksukykyisille. Ulkopuolelle jäävät vain aidot muukalaiset: säätyihin, kansoihin ja valtioihin kuulumattomat pakolaiset ja terroristit, kulttuuriset kuokkavieraat. (Vierailijan ja muukalaisen sosiaalishistoriasta ks. Helmuth Berking (1999) *Sociology of Giving*).

Matkailuntutkimus tarkastelee edellä kuvattua 'vieraan tilannetta' monen eri tieteenalan näkökulmasta. Lapin yliopistossa tarjolla olevia perustieteitä ovat muiden muassa markkinointi, sosiologia, kulttuurihistoria, laskentatoimi, kansainväliset suhteet, kansantaloustiede, taidekasvatus, oikeustieteet ja filosofia. Oulun yliopistoon sijoittuvat kulttuurimaantiede ja antropologia ovat myös luontevia lähestymistapoja *matkailun kulttuurintutkimuksessa*. (Ks. lisää Cultural Studies -tutkimusperinteestä kulttuurintutkimuksen verkoston Internet-sivuilta, www.jyu.fi/kultut)

Matkailuntutkimuksessa ei ole kysymys pelkästään vapaa-ajan kulutuksen hallinnoinnista ja hyödyntämisestä ja luonnon ja ympäristön kantokyvystä vaan myös kulttuurien kyvyistä ja mahdollisuuksista kestää vierailijoita ja muuttua vuorovaikutuksen myötä. Siksi on syytä pohtia, miten hyvin Lapin yli-

Valtiotieteiden tohtori Soile Veijola hoitaa matkailun kulttuurintutkimuksen professuuria Lapin yliopistossa.

opistoon on viimeisten kymmenen vuoden aikana onnistuttu rakentamaan kestävä matkailuntutkimusta. Kestävyys liittyy sekä tutkimuskohteeseen – matkailuun ja matkailu-alaan – että tutkimukseen, jatkokoulutukseen, opetukseen ja opiskelijavalintoihin, toisin sanoen tiedeyhteisön kestävyys. Pohtivan arvioinnin lisäksi esitän omia visioitani oppiaineen akateemisesta tulevaisuudesta.

Matkailu tutkimuskohteena

Matkailu kattaa sekä matkailualan, matkailijoiden matkat ja kokemukset että matkailun vaikutukset ja merkitykset matkakohteiksi muodostuneiden kulttuurien, paikallisten yhteisöjen, talousalueiden ja luonnon kannalta. Laajempia ja välillisiä vaikutuksia matkailulla on kansantalouteen ja kansainväliseen talouteen ja politiikkaan. Maailman luonnonvaraisia alueita hyödynnetään matkailussa intensiivisesti. Matkailu on merkittävimpiä taloudellisia toimialoja ja kulttuurisia instituutioita maailmassa; se pitää maailman pysyvästi liikekannalla ja kuljettaa mukanaan paljon muutakin kuin matkustajia ja rahavirtoja: arvoja ja käyttäytymismalleja, työpaikkoja ja työolosuhteita, kulkuyhteyksiä, pääomia, ympäristösaasteita, identiteettien rakentamisen ja purkamisen välineitä.

Millaiseksi Lapin matkailua sitten halutaan kehittää? Ainakin sitä kutsutaan väestökadosta kärsivän alueen pelastajaksi. Kasvua kuulutetaan usein ja kyseenalaistetaan harvoin. Matkailijoiden kiinnostusta ja paikallisten hyötymistä mitataan pääasiassa matkailijoiden jättämällä matkailutuloilla.

Volyminkasvattajien lienee kuitenkin syytä miettiä, millaisia matkailijoita tänne halutaan. MDC RISC Internationalin suomalaisia koskevaa asennemittausta lainatakseni: houkuttelemmeko tänne *ilmiömatkailijoita* (joita houkuttelevat hauskuus, yllätykset, riskit, ulkonäkö, muoti, moniaistillisuus ja tunnekokemukset), *näkemysmatkailijoita* (joita luonnehtivat muiden huomioiminen, eettinen ajattelu, henkiset voimavarat, harmoniapyrkimys, alkuperä ja juuret), *perinnetutkailijoita* (jotka pitävät tavoissa, ovat järjestelmällisiä, välttävät riskejä, ovat tasaisia ja maltillisia) vai *mukavuusmatkailijoita* (joita kiinnostavat raha, riskit, yksilöllinen nautiskelu, tun-

nekokemukset, elämä tässä ja nyt, yksilön vapaus mutta ei välttämättä vastuu). (Lähde *Ilkka Halava* ja *Marianne Mäkelä*: Sponsorointiyhteistyön onnistumisen mittaaminen. Esitelmä ImageMatchin Helsinki Sponsorship Conferenssissa 11.3.2004).

Millainen tulisi esimerkiksi hiihtokeskuksesta, joka yrittäisi täyttää kaikki yllämainitut odotukset? Entä Lappi-brandista, jota markkinoitaisiin pelkästään mukavuusmatkailijoille? Jos Lappi sattuisi päätymään kansainväliseksi viihdesirkukseksi kaikilla mausteilla ja mukavuuksilla, saattaisimme löytää itsemme jonain päivänä tyhjentyneiden turistikaupunkien töröttäviltä raunioilta. Turistit eivät ole uskollisia paikalle. Puhumattaakaan kulttuurisista ja sosiaalisista vammoista sekä yksilöille ja yhteisöille – ja imagolle – jos Lapista tulisi kansainvälinen tai kansallinen seksimatkailukohde (vrt. Bangkok). Prostituutio on aina liittynyt sekä sotilaiden että turistien etenemiseen tuki- ja matkakohteissa. Lapissa köyhien paikallisten naisten tilalla ovat vielä köyhempien naapurimaiden siirtotyöläiset (ks. tutkija *Elina Penttisen* haastattelu Lapin Kansassa 29.3.2004).

Matkailu voi olla kulttuurin pelastaja tai elvyttäjä, mutta saattaa se olla aikamoinen ankeuttajakin.

Tutkimus

Matkailutietoa kaivataan ja kerätään vimmatusti. Ilmiön moninaisuudesta johtuen tuloksesta on vaikea koota ajantasaista tietopankkia. Siitä kertoo jo ministeriöiden kirjo, jotka matkailua rahoittavat ja yrittävät ohjata. Myös matkailuyrittäjien tiedontarpeet ovat moninaiset. Matkailuntutkimus onkin melkoisessa ristivedossa: tiedeyhteisö edellyttää matkailututkimukselta tieteellistä uskottavuutta, matkailuelinkeino välitöntä hyötyä tutkimustuloksista. Selvitykset, kehittäminen ja tutkimus halutaan samaan koppaan, joka lennähtää avun tarvitsijalle aina kun narusta nykäistään. Samaan aikaan akateemisissa yhteisöissä matkailun- ja turismintutkimusta pidetään enemmän tai vähemmän heppoisena luomuksena.

Empiirisen tutkimuskohteen määrittelemään tieteenalaa ei kuitenkaan *saisi* eikä *kannattaisi* päästää eristäytymään. Umpioituminen näivettää tieteellisen ja sosiaalisen luovuuden ja johtaa sisäpiirivetoiseen tutkimusjulkisuuteen; tutkijakulttuurille ja opiskelijakulttuurille olennaiset yhteydet perustieteisiin katkeavat ja tutkimuksen taso laskee. Lapin yliopiston kannalta taas olisi tuhlauksena unohtaa näin kiinnostava soveltavan tutkimuksen ja yhteisen perustutkimuksen alue.

Tällä hetkellä tilanne näyttää hyvältä. Noin vuoden sisällä on valmistumassa peräti neljä väitöskirjaa matkailun kulttuurintutkimuksen alalta: yksi sosiologiaan, yksi taidekasvatukseen ja kaksi kauppatieteiden ja matkailun tiedekuntaan. *Anni-Siiri Länsman* tutkii väärteisyyksiä Lapin matkailussa, *Sari Matala* matkailuportaalia virtuaalimatkailun tilana, *Monika Luthje* maaseutua matkakokemuksena ja matkakohteena ja *Anne Keskitalo* ympäristötaiteilijoiden matkateoksia. Kolmea viimeistä on valmisteltu Suomen Akatemian rahoittamassa tutkimusprojektissa *Amenity Landscapes. Spaces of Mobility and Immobility* (Mukavuusmaisema-projekti).

Opetus

Jatkokoulutettavia, jotka tuntisivat sekä erityisalansa todellisuutta että perustieteensä tutkimusvälineitä, kasvaa tietysti luontevim-

Valokuvat: Greggor Mattson ja Soile Veijola

oisen Kansainvälisen Talviakatemia kuva-albumista 8-30.3.2004:

Mari Alapartanen ja Jarkko Ervasti (vas.) ovat sytyttäneet ulet ja keittäneet aamukahvit laavulla. Kohta vieraat saavat pilkkimään.

John Urry, Joanne Sharp ja Costas Constantinou (ylh.) poeeraavat paikallisille.

Suomalaisella illallisella Gaissassa pöytäseurueet haastavat toisensa lauluun (kesk.).

Joanne Sharp (alh.) oivaltaa pilkkimisen lumon.

katso lisää kuvia osoitteesta: www.ulapland.fi/photoalbum

min omista perusopiskelijoistamme. Matkailututkimuksen opiskelijat erottuvatkin opettajakollegojeni mukaan positiivisesti opintosuorituksillaan – silti heitä ei tunnuta pitävän aivan omien pääaineopiskelijoiden vertaisina opiskelijoina. Heidät voi joko unohtaa joka syksy uudestaan tai heidän oppiaineensa kustannuksella voi – opiskelijoiden kertoman mukaan – naljailla luennoilla.

Itsekin pidän jokaista uutta opiskelijavuositartaamme lahjakkaana ja motivoituneena. Siksi opiskelijoiden viime kevästä asti antama suoraa palautetta opetuksesta ja ohjauksesta on syytä kuunnella. Monet opiskelijamme äänestävät jaloillaan eli vaihtavat pääainetta tai jättävät opintonsa kesken. Opiskelijakulttuurikaan ei tunnu enää oikein kukkivan; erilaisia tiedonintressejä yhdistelevä oppiaine ei kaiketi tarjoa tarpeeksi selkeää opiskelijaidentiteettiä.

Uuden kauppatieteiden ja matkailun tiedekunnan myötä matkailututkimuksella onkin etsikkoaika tarkistaa tutkintovaatimuksensa ja opetussuunnitelmansa. Remontti aloitettiin jo syksyllä 2003 ja siihen ovat osallistuneet yhteistuumin melkein kaikki oppiaineemme edustajat sekä ainejärjestön edustajat, Maakuntakorkeakoulu ja Avoin yliopisto. Jatkossa toivottavasti myös RAMK lähtee mukaan alueellisen matkailukoulutuksen järjestelmälliseen suunnitteluun.

Kerrottakoon esimerkin vuoksi Maakuntakorkeakoulun kanssa yhteistyössä uudistetun matkailualan approbaturin sisältö: *matkailuun toimialana ja työnä* perehdyttävän johdannon jälkeen käsitellään matkailun kahta 'sisältöä' eli kulttuuria ja luontoa kahden opintojakson ajan (*Matkailu ja kulttuurimarkkinat, Liikkuminen luonnossa*). Tämän jälkeen opiskelijoille annetaan perustaidot kulttuuri- ja luontomatkailun tuotteistamiseksi opintojaksoilla *Onnistuva matkailutuote* ja *Matkailuyrittäminen*.

Ajatuksena on, että opinnot etenevät käytännöstä kohti teoriaa. Cum laude vaiheessa käsitteellistetään matkailua ja tukena eli pitkänä sivuaineena on jo joku perustiede. Laudaturvaiheessa ja maisteriohjelmassa opiskelijat kykenevät käsittelemään matkailuun kietoutuvia moninaisia tiedon- ja muita intressejä sekä tuottamaan tietoa matkailusta ja siihen liittyvistä kulttuurisista, historiallisista, taloudellisista ja oikeudellisista kysymyksistä systemaattisen tutkimuksen avulla. Tällainen tieto auttaa suunnittelemaan matkailua pitemmälle tulevaisuuteen kuin seuraavaan sesonkiin. Pienessä yliopistossa vision toteutu-

minen tosin edellyttää nykyistä virkeämpää yhteistyötä perustieteiden kanssa sekä tutkielmalla – että jatkokoulutusseminareissa. Myös opiskelijoiden valintaprosessia on syytä pohdita: opiskelijakulttuuria rikastaisivat iän, työkokemuksen ja sukupuolen suhteen heterogeenisemmat opiskelijapolvet.

Kansainvälisiä kohtaamisia

Järjestimme kansainvälisten suhteiden oppiaineen ja muutaman kollegan kanssa vastikään Toisen Kansainvälisen Talviakatemia otsikolla *Hostilities and Hospitalities. Encounters with the Strange in International Relations of Tourism and Travel*. Saimme pitkällisiltä tuntuvien neuvottelujen myötä mukaan myös muita yhteistyökumppaneita: laitoksia ja yksiköjä. Osallistujat vaikuttivat tapahtuman päättyessä inspiroituneilta ja onnellisilta. Kutsuvieraamme pitivät Talviakatemiaa teemaa kansainvälisestäkin innovatiivisena ja ajankohtaisena.

Jäin silti hieman haikeana miettimään, missä ovat paikalliset. Miksei valokuvataiteilija *Elina Brotheruksen* luento ollut kuuntelemassa enemmän ihmisiä taiteiden tiedekunnasta? Miksei erästä maailman johtavista sosiologeista ja matkailututkijoista, *John Urrya*, kuunnelleet ja tavanneet kaikki sosiologian opiskelijat ja professorit? Miksei esimerkiksi *Elina Penttisen* luento seksibaareista varjoglobalisaationa houkuttellut paikalle enemmän naistutkimuksen opiskelijoita? Miksi vain kaksi Lapin yliopiston jatko-opiskelijaa tarjosi työpapereita kommentoitavaksi Talviakatemiaan?

Nähtäväksi jää, mistä jatkossa löytyy tutkijoita, jatko-opiskelijoita ja graduntekijöitä tutkimusprojekteihin, jos me emme ehdi viettää lainkaan yhdessä tieteellistä elämää – jos vain palvelemme aluetta työhuoneistamme käsin. Ei meillä kyllä sen puoleen ole tieteelliselle elämälle arkitilojakaan: esimerkiksi lähibaaria, jonne mennä töiden jälkeen. Sen mukana puuttuu puolijulkinen akateeminen seurallisuus, monenmoisen innovatiivisuuden lähde.

Yliopistosta voisi valmistua sivistykseltään, tiedoiltaan ja taidoiltaan parhaita mahdollisia ihmisiä kehittämään kestävä matkailun tiloja ja muotoja – edellyttäen, että siellä it sessään vallitsee rikas ja vieraanvarainen tieteellinen kulttuuri. *Vieras kulkee ajallaan, talo elää tavallaan* sopii hyvin itsetuntoisen matkailualan motoksi, mutta sangen huonosti tiedeyhteisön ohjenuoraksi – yhtä huonosti kuin Laukaan papin viisauskaan: *Älkää tehkö niin kuin minä teen vaan niin kuin minä sanon*.

Seija Tuulentie

LUONTOMATKAILUUN VOI NYT ERIKOISTUA

Ihmisen luontosuhde ja syrjäisten alueiden kehitys painopisteinä

Lapin yliopiston matkailututkimuksen opiskelijoiden valinnanvara kasvoi viime syksynä, sillä silloin tuli mahdolliseksi valita luontomatkailu laudaturin suuntautumisvaihtoehdoksi. Aiemmat vaihtoehdot olivat matkailumarkkinointi ja matkailun kulttuuritutkimus. Luontomatkailun valinneiden joukko on kasvanut pitkin vuotta ja ensimmäinen luontomatkailun jatko-opiskelijakin on jo anomusta sisään laittamassa, vaikka vielä jatko-opintosuunnitelmaa ei ole virallisesti vahvistettu. Mutta millaisen vaihtoehdon luontomatkailuun suuntautuminen tarjoaa? Kenen se kannattaa valita ja miksi?

Luontoon – vaikkapa erämaa-alueelle tai kansallispuistoon – matkustaminen on kulttuurinen teko ja usein vieläpä aktiivisen matkailumarkkinoinnin seurausta. Kulttuurimme määrittelee, mikä on sellaista luontoa, mihin kannattaa vapaa-ajalla matkustaa. Kaupunkiluonto ei luontomatkailun kohteeksi kelpaa, eikä maatilamatkailuakaan pidetä ensisijaisesti luontomatkailuna. Sen sijaan Saana-tunturille kiipeäminen tai UK-puistossa vaeltaminen on yleisesti luontomatkailuksi tunnustettua. Se, mikä on todellista luontoa, on kulttuurisesti määritelty, ja näin ollen luontomatkailussa on oikeastaan kysymys kulttuurimatkailusta.

Markkinointi puolestaan on kaikkeen matkailuun liittyvä elementti. Niinpä Lapin yli-

opistossa olevien matkailun kulttuuritutkimuksen, matkailumarkkinoinnin ja luontomatkailun suuntautumisvaihtoehtojenkaan ei voi katsoa olevan tutkimuksellisesti toisiaan poissulkevia. Kysymys on enemmänkin siitä, mitä asioita opetuksessa ja tutkimuksessa painotetaan ja mistä näkökulmasta matkailua lähdetään tarkastelemaan.

Luontomatkailun erityisyys

Luontomatkailun tutkimuksen painopisteet ja näkökulmat liittyvät ennen kaikkea kahteen asiaan: ensinnäkin *luontoon* ihmisen ja matkailun erityisenä resurssina, ja toiseksi siihen, että alueet, jotka koetaan luontosuunnitelmaksi arkiympäristöä houkuttelevampina, sijaitsevat usein suurista asutuskeskuksista katsottuna syrjäisillä alueilla. Luonnossa nykyihminen kokee saavansa elämyksiä, joita arkinen ympäristö ei tarjoa; luonto näyttäytyy hitaamman elämänrytmin ja autenttisemman elämän tyyssijana. Syrjäisten seutujen elinkeinoelämälle on puolestaan keskusalueita tärkempää saada turistikin kiinnostumaan alueesta ja sen luonnosta.

Matkailua pidetään jokseenkin kaikilla maapallon syrjäisillä alueilla tulevaisuuden mahdollisuutena ja usein myös ainoana elinvoimaisena elinkeinona. Luonto ei ole matkailun vetovoimatekijänä tärkeä ainoastaan

Suomen Lapissa vaan yhtä hyvin Islannissa, Etelä-Amerikassa tai Australiassa. Monet keskusten ulkopuoliset alueet ovat kuitenkin luonnoltaan parhaiten säilyneitä ja näin ollen erityisen herkkiä alueita. Niinpä luontomatkailun tutkimukseen pitää väistämättä liittää ympäristön kestävyysnäkökulma – siitäkin huolimatta, että ympäristötietoisuus ei luontomatkailuun määritelmällisesti välttämättä kuulukaan.

Tutkimusala muotoutumassa

Luontomatkailusta, sen paremmin kuin matkailun tutkimuksesta ylipäättään, ei voi puhua omana tieteenalanaan. Myös tutkimuksen kohteena kyse on uudesta aluevaltaukselta. Metsätutkimuslaitoksen, Lapin yliopiston ja Metsähallituksen reilu vuosi sitten perustama luontomatkailun professori on maailmankin mitassa harvinainen. Nyt toista kertaa täytössä oleva professori on kerännyt hakijoita paitsi Suomesta myös Australiasta ja Britannias- ta. Tutkimusalan uutuutta kuvaa hyvin myös suomalaisen hakijajoukon vaihtelevat taustat: hakijoissa on niin maa- ja metsätieteiden kuin filosofian ja yhteiskuntatieteiden tohtoreita.

Luontomatkailun tutkimuksella ja opetuksella on ja pitääkin olla linkkejä moneen suuntaan. Siinä painottuvat modernin ihmisen elämäntapaan, elämänvalintoihin, vapaa-aikaan

Valokuva: www.laplandfinland.com - Oy Lapland Marketing Ltd

ja liikkumiseen liittyvät kysymykset ja toisaalta se kytkeytyy vahvasti ympäristön käyttöön, mitä kautta tärkeäksi nousee etenkin matkailun kestävyys eri ulottuvuuksien tarkastelu. Niinpä myös aluesuunnittelu on luontomatkailun tutkimuksen kannalta olennaista. Aluekehityksen tarkastelunäkökulmaa ei voi unohtaa juuri syrjäisten alueiden keskeisyyden vuoksi.

Luontomatkailun tutkimuksen juuret ovat Suomessa paljolti erämaatutkimuksessa. Julkilausutusti luontomatkailun kysymyksiä on Suomessa pohdittu viimeisten kymmenen vuoden ajan ja alan yksittäiset tutkijat ovat kokoontuneet säännöllisesti symposiumeihin, jotka ovat tarjonneet keskustelu- ja julkaisu-yhteyden ja joissa alaa on pyritty edistämään eri tavoin. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja –sarjassa ilmestyneet symposiumjulkaisut ovatkin lähes ainoita alan suomenkielisiä kirjoja. Viimeisin, pari viikkoa sitten ilmestynyt Jarkko Saarisen ja C. Michael Hallin toimittama julkaisu *Nature-Based Tourism Research in Finland: Local Contexts, Global Issues* osoittaa myös sen, miten tärkeitä kansainväliset kontaktit ovat uudelle alalle.

Luontomatkailututkimusta on tehty pisimpään maantieteen piirissä. Maantieteellinen näkökulma on kuitenkin vain yksi monista. Yhtä paljon annettavaa tutkimuksen muotoutumiselle on esimerkiksi sosiologialla, kansainvälisillä suhteilla, markkinoinnilla, ympäristötieteillä ja monilla muilla.

Monitieteisyyttä tarvitaan

Lapin yliopistossa tutkimusta onkin järkevää profiloida oman yliopiston vahvuuksien mu-

Seija Tuulentie on taustaltaan sosiologi. Hän on väitellyt saamelaiden oikeuksista käydystä keskustelusta vuonna 2001 ja ollut sosiologian eri opetustehtävissä Lapin yliopistossa vuosina 1995-2002. Vuonna 2002 hän siirtyi luontomatkailun tutkijaksi Metsäntutkimuslaitoksen Rovaniemen tutkimuskeskukseen. Nyt hän hoitaa Metlan, Lapin yliopiston ja Metsähallituksen yhteistä luontomatkailun professuuria.

kaisesti. Sen vuoksi opiskelijat voivat nykyisellään valita pitkän sivuaineensa melko vapaasti oman yliopiston oppiaineista. Kauppatieteiden ja matkailun tiedekunnan verkostoituminen oikeustieteiden, taiteiden ja muiden kanssa edistää mahdollisuuksia tulevaisuudessa. Esimerkiksi jokamiehen oikeuksiin liittyvät kysymykset ovat luontomatkailun tutkimuksen kannalta kiinnostavia. Myös ympäristökasvatuksen ja luontomatkailun tutkimuksella voisi olla paljon yhteistä.

Eri tieteidenalojen välinen yhteistyö ei ole helppoa, eikä rajojen ylittäminen etenkään yhteiskuntatieteiden ja luonnontieteiden välillä käy noin vain. Luontomatkailu on nähtävä kuitenkin monitieteisenä tutkimusalueena, jossa nämäkin rajat voidaan, ja pitää voida, ainakin jossain määrin ylittää. Professuurin sijoituspaikkana Metsäntutkimuslaitos tarjoaa juuri näitä kytkentöjä, mutta yhteistyökumppaneita löytyy myös Arktisesta keskuksista ja muista tutkimuslaitoksista ja yliopistoista. Vaikka luontomatkailun tutkimus on pääosin ihmistieteellistä ja luontomatkailu toimintana väistämättä kulttuurista, on eri näkökulmilla ja tutkimusotteilla paljon annettavaa alan muotoutumiselle.

Opinnäytteitä maakuntaan

Opiskelijoiden kannalta luontomatkailun suuntautumisvaihtoehto merkitsee paitsi luontokeskeisemmän ja aluekehityskeskisemmän ajattelun tuloa matkailun tutkimukseen myös konkreettisia yhteyksiä aluesuunnitteluun. Lappilaisista toimijoista etenkin Metsähallitus on ottanut innokkaasti luontomatkailun opinnäytetyöntekijät mukaan muun muassa kansallispuistojen käyttöä selvitteleviin tutkimuksiin.

Tankavaarassa kaksi matkailun opiskelijaa on kevään mittaan tutkinut UK-puiston vieraskirjoja. He sanovat innostuneensa niin, että kesällä pitää lähteä paikan päälle havainnoimaan elämää autiotuvilla – etenkin niillä, jotka saavat kävijöiltä eniten kiitosta. Luoston loma-asukkaiden asenteita on puolestaan selvitetty yhdessä opinnäytteessä ja Ylläksen alueen ohjelmalveluyrittäjätutkimukselle on luvassa jatkoa Pallakselta.

Myös muiden kumppaneiden kanssa on tutkimusyhteistyötä viritelty. Tällä hetkellä vilkkainta keskustelua käydään Lapin tiepiirin kanssa, jonka linjaus matkailuun profiloitumisesta synnyttää tutkimuksenkin kannalta kiinnostavia mahdollisuuksia.

Seppo Aho Mikä ulkomaalaisia Suomessa viehättää?

Ulkomaalaisten matkailu Suomeen on lisääntynyt jatkuvasti. Lapin matkailun kasvu on monena viime vuotena tullut miltei kokonaan ulkomailta. Vallitseva käsitys on, että vierasmaalaiset tulevat tänne ensisijaisesti ihailemaan Lapin mahtavia maisemia ja ainutlaatuista luontoa. Onko todella näin? Vainko luonto Suomessa ja Lapissa kiinnostaa? Voidaanko ulkomaalaisia Suomeen-tulijoita tarkastella yleensäkin yhtenäisenä ryhmänä? Mikä ulkomaalaisten mielestä on parasta Suomessa? Mitä vinkkejä vastaukset näihin kysymyksiin tarjoavat Suomen matkailun markkinointiin ulkomaille?

Matkailun edistämiskeskuksen (MEK) toimeksiannosta kerättiin vuonna 2000 rajoilla tehdyillä haastatteluilla tietoa yli 23 000 ulkomaalaiselta matkailijalta. Mukana oli myös kysymys: *Mikä oli parasta Suomessa?* Saatuja vastauksia on eritelty Lapin yliopistossa tehdyssä tutkimuksessa (Ilola & Aho 2003), ja ne paljastavat että todellisuus on huomattavasti vallitsevia yleiskäsityksiä vivahteikkaampi – osin jopa täysin erilainen.

Tarkasteluun otettiin mukaan britit, hollantilaiset, italialaiset, ranskalaiset, ruotsalaiset, saksalaiset ja venäläiset. Nämä maat ovat viime vuosina olleet Suomen matkailun pääasiallisia markkinointialueita. Kutakin kansallista ryhmää edustamaan poimittiin 300 täällä vuonna 2000 käynyttä ja mainittuun kysymykseen vastannutta matkailijaa. Kaksi kolmannesta tästä joukosta oli vapaa-ajan matkailijoita, kolmannes työmatkalaisia. Näitä laajan aineiston tietoja on sittemmin täyden-

netty asiantuntijahaastatteluin, joissa on selvitetty kiinnostaviksi osoittautuneiden tutkimustulosten taustoja ja pureuduttu aiheessa muutenkin syvemmälle.

Suomella ei ole selvää ja yleistä erityiskohteen profiilia

Tutkimustulokset paljastavat erinäisiä vallitsevia harhaluuloja. Suomi ei ulkomaalaismatkailijoille hahmotu luonnoltaan tai muutoin mitenkään ainutlaatuisena matkakohteena eikä myöskään erityisen eksoottisena. Ainutlaatuisuuden korostamiseen maamme matkailumarkkinoinnissa on siis syytä suhtautua hyvin harkitsevasti. Tässä on paikallaan erottaa kokonaisvaltainen ainutlaatuisuus ja yksittäisten kohteiden ainutlaatuisuus. Viimeksi mainittuun Suomesta löytyy kyllä runsaasti esimerkkejä. Kokonaisuuksena maamme on eurooppalaisille matkailijoille luonnonläheinen, rauhallinen ja ystävällinen – kuten moni

muukin maa. Suomella ei ole mitään selvää ja yleistä erityiskohteen profiilia, vaan tänne tehtäviä turistimatkoja voidaan luonnehtia lähinnä vapaa-ajan yleismatkoiksi.

Vaikka luonto onkin monille täällä käyneille painavin vetovoimatekijä, se ei ole ainoa eikä edes ylivoimainen dominoiva tekijä. Ihmisten ominaispiirteillä ja heidän tekemisillään on vahva sijansa maastamme syntyneissä mielikuviin. Matkailijoiden Suomi-kuva muodostuu siis monenlaisten tekijöiden kokonaisuutena. Tässä yhteydessä on hyvä myös muistaa, että koskematon avara luonto on kulttuurihistoriallisesti suhteellisen nuori ihastelun kohde. Matkakuvauksia on kirjoitettu vuosisatojen ajan, mutta neitseellinen luontomaisema on noussut niissä keskeiseksi kuvauskohteeksi vasta 1800-luvun lopulta lähtien.

Suomi-kuvat ovat tiettyssä mielessä universaaleja

Suomi on kansainvälisenä matkakohteena pieni – tänne tulee selvästi vähemmän väkeä ulkomailta kuin esimerkiksi Ruotsiin ja Norjaan. Silti eurooppalaisten keskuudessa ei ole muodostunut yhtä yhtenäistä Suomi-kuvaa, vaan niitä on useita erilaisia. Tärkeänä tutkimustuloksena voitaneen pitää sitä, että vallitsevat erilaiset Suomi-kuvat ovat tiettyssä mielessä universaaleja: ne eivät ole sidoksissa matkailijoiden ikään, sukupuoleen tai välttämättä edes kotimaahan.

Yleisimpinä Suomi-kuvina tulivat suhteellisen tasavertaisina esiin *ihmisten ja kohteiden elävä Suomi* ja *perinteinen luonto-Suomi*. Selvästi pienempi osa täällä käyneistä mieltää

Valokuva: www.laplandfinland.com - Oy Lapland Marketing Ltd

maamme *kulttuuri-Suomeksi* tai *monipuoliseksi Suomeksi*, mutta näinkin hahmottavien lukumäärä on merkittävä. Nämä selvinä todetut rinnakkaiset Suomi-kuvat antavat varteenotettavia suuntaviittoja maamme matkailumarkkinoinnin eriyttämiseen ja entistä paremmin onnistuvaan kohdentamiseen. Suomi-kuva saattaa myös muuttua käyntien karttuessa. Asiantuntija-arvion mukaan moni saksalainen tulee ensi kerralla tänne luontoa katsomaan, mutta seuraavilla kerroilla myös ihmisillä ja kulttuuriympäristöllä on jo tärkeä roolinsa.

Lomamatkojen ja työmatkojen tuottamat Suomi-kuvat näyttävät merkittävän erilaisilta. Ymmärrettävistä syistä työmatkalaisten luontokosketus jää yleensä lomalaisia vähäisemmäksi - vastaavasti heidän Suomi-kuvansa painottuu enemmän ihmisiin ja asioihin. Edellä mainitut neljä erilaista, rinnakkaista Suomi-kuvaa tulevat tyypeinä esiin sekä työssä että lomamatkaajilla, vaikka nämä ryhmät muuten eroavatkin paljon toisistaan. Tämä osoittaa tutkimusessamme määriteltyjen Suomi-kuvien yleispätevää luonnetta.

Tutkimme Suomi-kuvia myös akselilla perinteinen – moderni. Sähkötekniikan ja muun uusteknologisen huippuosaamisen menestystarinamme eivät ole vielä kovin vahvasti vaikuttaneet yleisiin Suomi-kuviin; maamme hahmottuu moderniksi vain viidenneksen mielessä eikä tilanne ole paljoakaan tätä parempi työmatkalaisten keskuudessa.

On ehkä hieman yllättävää, että iällä ja sukupuoliella ei ole juurikaan vaikutusta siihen millainen kuva Suomesta täällä käynnin aikana muodostuu. Kansallisuus ja matkakoh-

de ovat monin verroin tärkeämpiä asioita. Yleistäen voidaan sanoa, että erilaiset Suomi-kuvat ovat enemmän sidoksissa omaan kulttuuritaustaan ja siitä (ainakin osin) aiheutuvaan kohdevalintaan kuin matkailijoiden demografisiin piirteisiin. Myös matkailija näyttää siis olevan paljolti ”taustansa vanki”.

Eri maiden

Suomi-kuvissa on selviä eroja

Eri maiden kansalaisten yleisissä Suomi-kuvissa on selviä eroja. Näitä selviteltiin kohde- ja maissa tehdyin haastatteluin (Saraniemi & Komppula 2003). Saksalaiset painottavat selkeästi eniten luontoa, mutta sijansa saavat myös ihmiset ja elämä. Myös hollantilaisten Suomi-kuvassa luonnolla on vahva painotus. Ihmisillä ja kulttuurilla on vahva rooli ruotsalaisten Suomi-kuvissa, kun taas luonto mainitaan harvemmin. Venäläisten Suomi-kuvat ovat sangen moniaineksisia - niissä on erilaisia luontosuhteen ja ihmissuhde-elementtien yhdistelmiä. Briteillä taas Suomen yleiskuva rakentuu melko tasapainoisesti luonto- ja ihmiselementteihin, mausteina kylmää, lunta, metsää, järviä, alkoholia, urheilua ja ystäviä. Ranskalaisille Suomi on pohjoinen, talvinen ja kylmä; täällä on lunta ja poroja. Italialaiset ovat paljolti samoilla linjoilla; heidän yleistä Suomi-kuvaansa elävöittävät lisäksi Santa Claus, metsät, pohjoisuus ja maan kauneus. Britit, hollantilaiset, italialaiset ja ranskalaiset sijoittavat Suomen osaksi Skandinaviaa, lähempänä asuvat harvemmin.

Luonto painottuu vahvasti Euroopan ytimestä Suomeen lomalle tulleilla. Saksalaiset ja italialaiset poikkeavat muista siinä, että työ-

matkailijoillakin luonto on vahvana Suomi-kuvassa. Ruotsalaisilla ja venäläisillä on keskenään samankaltaisia painotuksia: luonnon rooli Suomi-kuvassa on heillä molemmilla käyntikohteiden ja palvelujen painotus suurempi. Venäläisten matkakokemuksissa kulttuuri ja elämäntapa nousivat esiin keskimääräistä enemmän. Heiltä tuli eniten myös spontaaneja myönteisiä luonnehdintoja (joita ruotsalaiset, saksalaiset ja italialaiset tarjosivat vähiten). Matkakohde vaikuttaa tietenkin suuresti siihen, mitkä asiat valikoituvat parhaiten mieleen jääviksi. Lapissa ja Järvi-Suomessa käyneillä luontokokemukset painottuvat enemmän kuin Helsingissä tai muualla kaupunkilomaa viettäneillä, joilla taas ihmislähtöiset asiat ja kulttuurin annit vastaavasti korostuvat. Merkillepantavaa kuitenkin on ulkomaalaisille kaupunkilomailijoille muodostuneiden vaihtoehtoisten Suomi-kuvien järjestys: Helsingissä käyneiden yleisin kuva maastamme on ”ihmisten ja kohteiden elävä Suomi” ja toiseksi yleisin ”perinteinen luonto-Suomi”. Kuva ”kulttuuri-Suomesta” syntyy selvästi harvemmille.

Lomamatkan kesto näyttää olevan yhteydessä muodostuvaan Suomi-kuvaan. Pidempi kesto lisää luontoaineksen ja hiljaisuuden merkitystä elämyskokonaisuudessa. Täyteläisen luontoelämyksen syntyminen vaatii siis aikansa. Tämäkin seikka on hyvä muistaa matkoja Suomeen markkinoitaessa.

Viime vuosikymmenen melko yleinen trendi on ollut ns. lyhytlomien määrän kasvu: lo-

mamatkoja tehdään entistä enemmän mutta samalla niiden kesto lyhenee. Tämä kehitys näyttää olevan jossain määrin ristiriidassa täyteläisten luontoelämysten tavoittelun kanssa.

Valtavasta tutkimusaineistosta voi poimia monenlaista kiinnostavaa. Huomionarvoista ehkä yleisemminkin on vastaajien itse valitsemien ja maahamme kohdistamien laatupiirteiden käyttö. Puhtaus, rauhallisuus, kauneus, hiljaisuus ja väljyys ovat Suomen yleisimmin mainittuja ominaisuuksia. Matkakohteiden kannalta merkille pantavaa on, että puhtaus mainittiin miltei neljä kertaa useammin kuin avaruus tai väljyys. Ja puhtauteenhan voi kaiken aikaa myös vaikuttaa.

Suomen - ja erityisesti Lapin - talven kiinnostuksen kasvu on yllätys

1990-luvun matkailullisiin yllätyksiin kuuluu Suomen - ja erityisesti Lapin - talven nousu ulkomaalaisille hyvin kiinnostavaksi. Aiemmin joulukuussa tyhjyyttään ammottaneiden hotellien varauskirjat täyttyvät nykyisin hyvissä ajoin ja vuoden pimeimmästä kuukaudesta on tullut myös taloudellisesti yksi parhaista. Talviset toiminnot ja muut elementit tuottavat nykyisellään selvästi vahvempia elämyksiä kaukaa tuleville kuin kesämme pitkät valoisat päivät, pohjoisen keskiyön aurinko, järvien lempeän sulon tarjoamat mahdollisuudet ja muut Suomen kesän ilot. Nämä tulivat yllättävän vähän esiin täällä käyneiden maininnoissa. Tilanne oli pitkään täysin päinvastainen. Mahdottomana pidetty (pimeän kylmän myyminen hyvään hintaan) on toteutunut, mutta ovatko aiemmat vahvuudet menettäneet voimansa, häipyneet historiaan? Tärkeä kysymys onkin nyt siinä, miten tarjota Suomen kesän sisältöä siten, että se puhuttelee tämän päivän eurooppalaisia ja muita matkustavaisia.

Luonnon suuri merkitys on jo pitkään hyvin tiedostettu maamme matkailussa, mutta aiemman kesäisen valtavirran vaihtuminen talven parempaan vetovoimaan osoittaa tuotekehityksen ja markkinoinnin tärkeyttä nykymatkailussa. Tyhjästä kasvanut ja 20 vuodessa laajaksi paisunut ulkomaalaisten joulumatkailu Lappiin on tästä kansainvälisestäkin merkittävä esimerkki. Kokonaan uudenlainen joulumatkailun tyyppi kehitettiin ensi vaiheessa brittimatkailijoiden tarpeisiin. ”Ihmisten ja kohteiden elävän Suomen” vahva myön-

Seppo Aho on filosofian tohtori ja valtiotieteiden lisensiaatti. Hän toimii erikoistutkijana Lapin yliopiston kauppatieteiden ja matkailun tiedekunnassa. Hän on myös matkailun kutsuprofessori Preston Universityssä sekä dosentti Lapin ja Tampereen yliopistossa. Aho toimi Lapin yliopiston ensimmäisenä matkailun professorina vuosina 1994-99.

teinen lataus täällä käyneiden mielikuvissa antaa vinkkejä myös kesämatkailumme kehittämiseen. Tiheä ja monipuolinen kesätapahtumien verkko saattaa muodostua tärkeäksi linkiksi etsittäessä keinoja, millä saada kasvavat määrät ulkomaalaisia löytämään uudelleen Suomen kesän.

Ihmisten luomiin kulttuurimuotoihin (tapahtumien lisäksi arkkitehtuuri, kylämaiseimat, perinteet, musiikki jne.) ja vieraanvaraisuuteen kohdistuva runsas arvostus ansainnevat lisää hienovaraista huomiota markkinoinnissakin. Mutta myös yleisemmällä maan ”profiilitekijöillä” voi olla suuri merkitys matkakohteen valikoitumisessa. Suomen hieno sijoittuminen esimerkiksi koulujen kasvatus toimintaa vertailevassa kansainvälisessä PISA-tutkimuksessa ja NOKIAN ylivertainen menestystarina voivat edelleen lisätä maamme yleistä kiinnostavuutta. Kansainvälisen matkailutarjonnan kasvavilla ja kilpailussa kiristyvillä markkinoilla tällaiset esimerkit auttavat Suomea erottumaan nimenomaan hyvän

laadun tuottajana. Ja laadun kasvava merkitys myös matkailussa on selviö kaikille alan ammattilaisille.

Suomen matkailun tulevaisuus ei ole siis luonnon eikä minkään muunkaan yksittäisen tekijän varassa. Luonto tarjoaa tärkeitä matkailun raaka-aineet, mutta niiden rikastus onnistuu parhaiten ihmisten elävän elämän ja kulttuurin aineksia sopivasti matkakohteiden luontoympäristöön yhdistäen. Näin syntyvä yhdistelmätuote kestää parhaiten myös sään oikut ja muut luonnon epävarmuuskijät.

Tuoreet tutkimuslähteet:

Ilola Heli & Seppo Aho: Mikä parasta Suomessa? MEK A:128. Helsinki 2003

Saraniemi Salla & Raija Komppula: Spontaanit mielikuvat Suomesta seitsemällä päämarkkinaalueella Euroopassa. MEK A:132. Helsinki 2003.

Pertti Itkonen Luontomatkailun tutkimus suojelualueilla

Luonto on kaikissa markkinatutkimuksissa todettu Lapin matkailun tärkeimmäksi vetovoimatekijäksi. Ei siis ihme, että lähes kaikki matkailukeskukset ovat syntyneet maisemallisesti arvokkaimmille alueille tai ainakin niiden välittömään läheisyyteen. Suurista keskuksista ainoastaan Rovaniemeltä puuttuu luonteva luontomatkailun kohdealue.

Useilla keskuksilla, kuten Pyhätunturilla ja Pallaksella, on jo lähes sadan vuoden historia valtakunnallisesti tunnettuina matkailukohteina. Maisemallinen arvo ja matkailullinen mielenkiinto ovat olleet myös näiden ensimmäisten kansallispuistojen perustamisen tärkeimpiä vaikuttajina, kuten myös myöhemmin UK-puistoa perustettaessa.

Metsähallitus on säilyttänyt laajoja alueita lähinnä matkailun tarpeisiin Ylläksellä, Luostolla ja Sallatunturissa. Jopa Levin Kärkätunturia on yritetty perustaa suojelualueeksi lähinnä matkailun tarpeisiin. Arvokkaimpien luonnonsuojelukohteiden säilyminen on vuorostaan luonut edellytyksiä matkailun kasvuille. Luonnon suojelu on siten sekä syy että seurauksena matkailukeskusten ja luonnonsuojelualueiden tiiviiseen yhteisöön Lapissa.

Suhtautuminen luonnonsuojelualueiden taloudelliseen hyötykäyttöön on viime vuosina muuttunut selvästi myönteisemmäksi. Jopa siinä mitassa, että luonnonsuojelualueiden tavoitteeksi katsotaan myös paikallisyhteisöjen tukeminen tulo- ja työllisyysmahdollisuuksia luomalla. Tämän pitäisi kuitenkin tapahtua luonnonsuojelullisista tavoitteista tinkimättä.

Luontomatkailu nähdään usein tärkeimpänä keinona kestävästi hyödyntää suojelualueita. Kun matkailu on tällä hetkellä ainoa kasvava elinkeino Lapissa, toiveet ja paineet luonnonsuojelualueiden entistä tehokkaampaan matkailukäyttöön ovat suuret. Tätä kehitystä ollaan myös valmiita tukemaan julkisilla investoinneilla. Lapin matkailun strategia perustuu matkailukeskusvetoisuuteen. Samansuuntaisia ajatuksia on myös Metsähallituksessa: luontomatkailua ohjataan keskusten lähialueille, missä se on hallittavissa opastusta ja palvelurakenteita kehittämällä. Tämän

odotetaan vastaavasti säästävän muita alueita ja ylläpidon kustannuksia.

Nykyinen käsitys luontomatkailun kestävydestä ja valitun strategian onnistumisesta perustuu lähinnä tähänastisiin myönteisiin kokemuksiin ja kehitysoptimismiin. Monia kysymyksiä jää avoimeksi. Tutkimustarpeita voidaan tarkastella kestävyiden eri osa-alueiden mukaisesti.

Ekologisen kestävyiden kannalta päällimmäisenä on huoli intensiivisen matkailun aiheuttamasta kulumisesta ja häiriintymisestä alueiden luonnossa. Kuluminen on kohtuullisen helposti havaittavissa ja mitattavissa, mutta lintujen ja eläinten häiriintymisen tutkiminen on paljon vaikeampaa, eikä asiasta juuri ole tietoa.

Taloudellisen kestävyiden puolella luonnonsuojelualueiden merkitys matkailun ”tuotannon tekijänä” olisi selvitettävä – yleensä niistä puhutaan lähinnä kustannuksina ja menetettyjen raaka-aineiden arvona. Samaten olisi saatava tarkempaa tietoa palvelurakenteisiin tehtyjen investointien kannattavuudesta ja yhteiskunnallisesta vaikuttavuudesta. Matkailua palvelevien investointien vaikuttavuutta tulisi selvittää aluekohtaisesti. Tämä auttaisi perustelemaan niiden rahoitusta ja kohdentamista nykyistä paremmin.

Sosiaaliseen kestävyteen voidaan lukea matkailijoiden odotusten ja koettujen elämysten vastaavuus. Luonnonsuojelualue matkan kohteena luo odotuksia koskemattomasta luonnosta maisemineen ja eläimineen, mutta myös luonnonrauhasta ja hiljaisuudesta – näillä elämyksillä Lapin matkailua markkinoidaan. Kuinka hyvin nämä toteutuvat, jos matkailijat ohjataan sankoin joukoin samoille alueille ja reiteille?

Kulttuuriset erot ovat varmasti suuret. Odotukset saattavat myös muuttua kulttuurin ja ympäristön muutoksen myötä. Metsähallituksen lisäksi myös matkailun markkinoijat ovat varmasti kiinnostuneita tällaisista tiedoista. Luonnonsuojelualueilla kohtaavat perinteinen lappilainen kulttuuri sekä elinkeinona että harrastuksena, ja luontomatkailu yhä laajemmin ulkomailta tulevine turisteineen.

Tämä aiheuttaa väistämättä ristiriitoja, jotka pitäisi pystyä ennakoimaan ja estämään.

Luonnonsuojelualueiden perustamistavoitteena on myös tutkimus ja opetus. Metsähallitus ei itse harjoita varsinaista tutkimusta, mutta voi edistää sitä erilaisin toimin. Suoraan alueiden hoitoa ja käyttöä palvelevia tutkimuksia voidaan tilata ja rahoittaa. Muuten voidaan tehdä yhteistyötä tilojen, materiaalin ja henkilöstön käytössä. Luonnonsuojelualueilta kerätään laajasti erilaista paikkatietoa luonnosta ja alueiden käytöstä. Se antaa hyvän perustan tarkemmalle tutkimukselle. Luontoa, alueiden käyttöä ja käytön vaikutuksia myös seurataan jatkossa systemaattisesti.

Luontomatkailua palvelevaa tutkimusta on tavoitteena keskittää muutamille siihen parhaiten soveltuville alueille. Tämän vuoden aikana huomattavasti laajenevat vanhimmat kansallispuistot Pallas-Ounastunturi (+ Ylläs) ja Pyhätunturi (+ Luosto) soveltuvat tähän tarkoitukseen erinomaisesti. Tärkeimpiä yhteistyökumppaneita ovat luonnollisesti Lapissa toimivat tutkimusyksiköt.

Maatalous- ja metsätieteiden maisteri, metsänhoitaja Pertti Itkonen toimii Metsähallituksen Pyhätunturin kansallispuiston johtajana.

Heli Ilola Piilopaikka Saariselällä?

Saan hieman tavallisuudesta poikkeavan työtehtävän: pitäisi selvittää, voiko Saariselälle vetäytyä, voiko sieltä löytää piilopaikan. Ajatus tuntuu oudolta. Jos tahtoisin piilopaikan Lapista, en etsisi sitä ainakaan Saariselältä. Olen kyllä yöpynytkin siellä pari kertaa, mutta ensimmäiseksi mieleeni tulee jokin ohikulkumatka vuosien takaa, jolloin olin matkalla kauemmaksi, oikeaan piilopaikkaan. En olisi silloin missään tapauksessa thtonut jäädä tuohon lomakaupunkiin, jonka myymälöitä, hotelleja ja ravintoloita katsoin auton ikkunasta.

Mutta nyt olen menossa nimenomaan Saariselälle. Nostaessaan suksia bussin tavaratilaan kuljettaja kysyy, mihin asti menen. Melkein häpeän sanoa, että Saariselälle. Tunnen itseni turistiksi. Muutaman tunnin bussimatkan aikana kaamospäivä hämärtyy ja lopulta piminee. Kylpylähotellin vastaanotossa joku seisoo vieressäni kylpytakissa ja humalaisten miesten seurue selvittää tiskillä ruokailuasiointaan, kun odotan majapaikkani avainta.

Rivitalohuoneistossa on yllättävän hiljais-ta. Autojen ääniä ei kuulu ja jääkaappikin on hiljainen. Illan pimeydessä lähdän etsimään latua. Muistelen parin vuoden takaista edellistä hiihtokertaa, jolloin lipsuvien suksien ansioista tulin siihen tulokseen että en osaa edes hiihtää. Kun löydän valaistun ladun, hiihtopelko on jo vallannut mieleni. Mutta vastoin odotuksiani pääsen etenemään ongelmitta; suksit luistavat eivätkä lipsu eikä ole suuria mäkiäkään. Hiihdän pari kilometriä Laanilaan päin ja samaa tietä takaisin. Kaikki ovat kai viettämässä lauantai-iltaa sisätiloissa, koska en tapaa ladulla ketään.

Kun sunnuntaina ennen puoltapäivää lähdän uudelleen liikkeelle suksien kanssa, on valoisa ja hiihtämässä on muitakin. Poikkean valtaladulta sivuun, pääsen oikeasti luonnon keskelle ja hiihdän yllätyksekseni Rumakurun tuvalle saakka, vaikka minulla on eväänä vain salmiakkipastilleja. Tapaan matkan varrella muutaman muun hiihtäjän, mutta enimmäkseen saan olla omassa rauhassani.

Heli Ilola on suorittanut kauppatieteiden maisterin tutkinnon Helsingin kauppakorkeakoulussa vuonna 1986. Hän on työskennellyt mm. Pohjois-Suomen tutkimuslaitoksen Lapin yksikössä ja sen jälkeen Lapin yliopistossa vuodesta 1996 lähtien. Tällä hetkellä hän toimii tutkijana Lapin yliopiston kauppatieteiden ja matkailun tiedekunnassa.

Illalla haen kaupasta suklaata evääksi seuraavan päivän hiihtoretkeä varten. Ikkunoiden takana ihmiset viettävät ravintolailtaa, mainokset houkuttelevat tanssimaan. Kuljen ikkunoiden ja mainosten ohi tunturikappeliin ja sen jälkeen laskettelukeskukseen johtavalle valaisemattomalle tielle. Ei ole vielä myöhä, mutta pimeys tekee illasta pitkän. Mietin, onko kaamosta riittävästi markkinoitu lepopaikkana.

Maanantaina hiihdän taas Rumakurulle, mutta nyt pidempää reittiä. On kummallista, miten helposti pääsen liikkumaan suksilla kirkkaan kaamoshämärän keskellä. Lienen sattumoisin saanut parhaan mahdollisen hiihtokelin.

Saariselkä ei olekaan vetäytymispaikkana mahdollon. Oikeastaan kaipaen vain yhtä asiaa: ikkunan takaa avautuvaa maisemaa. Nyt maisemaa ei varsinaisesti ole, koska aivan naapurissa on muita asumuksia. Eräät käytännön seikat joka tapauksessa puoltavat Saariselkää. Jossakin hiljaisemmassa lomakohteessa voisi olla vaikeampaakin piiloutua, olla anonymi. Täällä saan huomiota herättämättä kulkea muiden turistien joukossa. Ainakin näin alkutalven kaamosaikaan saan myös hiihdellä hiljaisilla laduilla tapaamatta montakaan vastaan tulijaa, ja jos joku pysähtyykin hetkeksi juttelemaan, sekään ei tunnu tunkeilevalta eikä rauhaani häiritsevältä. Aivan merkityksentöntä ei ole sekään, että voin milloin tahansa kävellä kauppaan täydentämään eväsvarastoja. Ihmisten ja palvelujen olemassaolo luo myös turvallisuutta – missään erämaassa en luultavasti uskaltaisi olla yksin ainakaan talvella. Täällä olen, vaikkakaan en erämaassa, niin kuitenkin sen äärellä.

Kun odotan Rovaniemelle menevää bussia Saariselän pääraitilla, en enää pelkää leimautumista. Voinpa aivan hyvin tulla toisenkin kerran turistiksi tunturikaupunkiin.

Jari Järviluoma Näköaloja Lapin luontomatkailuun

Luontomatkailu voidaan ymmärtää matkailuksi, jossa matkakohteen luonto ja sen tarjoamat odotettavissa olevat elämykset toimivat ensisijaisina syinä kohteen valinnalle. Tällä tavalla ajateltuna luontomatkailu hahmottuu suhteellisen laveaksi, luonnon matkailulliseen vetovoimaan pohjautuvaksi matkailumuodoksi.

Vaikka tutkimuksellinen mielenkiinto luontomatkailua kohtaan on heräillyt enemmän vasta 1990-luvun taitteen jälkeen, lieenee luontomatkailu ilmiönä yhtä vanha kuin vapaa-ajan matkailu yleensä. Näin myös Lapissa, jonka luontomatkailun historiasta nousevat esiin esimerkiksi sellaiset perinteikkäät matkakohteet kuten Aavasaksa ja Pallas.

Nykyään luontomatkailun mittasuhteet ovat kuitenkin kokonaan toiset. Puhutaan sadoista tuhansista yöpymisvuorokausista, alueloudellisista vaikutuksista, tuotekehityksestä ja verkostoitumisesta. Luontomatkailun kasvu on ollut ripeää ja sen menestymisen mahdollisuuksiin uskotaan lujasti. Vallalla olevasta optimismista huolimatta (tai sen takia) on ehkä paikallaan arvioida yleisellä tasolla Lapin luontomatkailun lähtökohtia ja tulevaisuuden näkymiä.

Lapin luontomatkailun resurssit

Luontomatkailulle soveltuvien luonnonresurssien näkökulmasta Lapin asema on eittämättä vahva. Laajat verrattain luonnontilai-

set, paikoin jopa erämaiset alueet tarjoavat mahdollisuuden monille erityyppisille luontoaktiviteeteille ja antavat luontomatkailulle sen edellyttämiä maisemallisia puitteita. Erityisesti kansallispuistojen ja muiden virkistyskäyttöön soveltuvien suojelalueiden merkitys luontomatkailulle on keskeinen. Lapissa vetovoimaisia suojelualueita riittää ja ne ovat virkistyskäyttöä palvelevilta rakenteiltaan toimivia.

Kansallispuistoihin liittyen yleinen ilmapii-ri suojelun ja matkailun synergialle on viime vuosina parantunut entisestään. Tästä ovat osoituksena uudet Ylläksen ja Luoston alueille sijoittuvat kansallispuistojen laajennus-

Valokuva: www.laplandfinland.com - Oy Lapland Marketing Ltd

Jari Järviluoman mukaan safariyritysten professionalisoituminen, tuotevalikoiman monipuolistuminen ja asiakasmäärien kasvu onkin ollut ehkä suurin Lapin luontomatkailussa ja Lapin matkailussa yleensäkin tapahtunut toiminnallinen muutos uudelle vuosituonnelle tultaessa. Kuvassa kalastusmatkailijoita Sallassa.

FL (maantiede) Jari Järviluoma toimii matkailun assistenttina Lapin yliopiston kauppatieteiden ja matkailun tiedekunnassa. Hän valmistelee väitöskirjaansa aiheesta ”Turistin luonto - Tutkimus luonnon merkityksestä matkailun vetovomatekijänä neljässä Lapin matkailukeskuksessa”. Aiemmin Järviluoma on toiminut matkailututkijana Pohjois-Suomen tutkimuslaitoksen Rovaniemen yksikössä.

hankkeet, joiden tarvetta on perusteltu puistojen tarjoamalla matkailullisilla hyödyillä. Koska luontomatkailulle suotuisat ympäristöt ovat koko Euroopan mittapuussa niukkenuvia resursseja, vaikuttavat Lapin luontomatkailun eväät tässä suhteessa vähintäänkin kohutuullisilta.

Myös yritystoimintaan liittyvät resurssit ovat kehittyneet tuntuvasti. Tuotteistettuja luontoelämyksiä tarjoava ohjelmapalveluala on muuttunut lyhyessä ajassa eräänlaisesta matkailun oheispalvelusta suuren luokan liiketoiminnaksi. Safariyritysten professionalisoituminen, tuotevalikoiman monipuolistuminen ja asiakasmäärien kasvu onkin ollut ehkä suurin Lapin luontomatkailussa ja Lapin matkailussa yleensäkin tapahtunut toiminnallinen muutos uudelle vuosituhannelle tultaessa.

Kysynnän muuntuminen?

Luontomatkailua pidetään nykyään nopeasti – ellei nopeimmin – kasvavana matkailun muotona. Luontomatkailussa meneillään olevan nousukauden kesto tai luontomatkailussa mahdollisesti tapahtuvat sisällölliset transformaatiot ovat kuitenkin pitkälti ennakkoimattomia ja epäselviä.

Eräs luontomatkailun kysynnän kannalta ilmeisen keskeinen yhteiskunnallinen kehityskulku on väestön ikääntyminen. Vaikka nykyisistä luontomatkailijoista huomattavan osuuden muodostavat suuret ikäluokat siirtyvät lähivuosina pois työelämästä, merkitsee se tuskin kuitenkaan sitä, että kyseiset ikäluokat samalla eläköityisivät luontomatkailijoina. Päinvastoin, lisääntyvän vapaa-ajan myötä aktiiviset, hyvin toimeentulevat ja

luontomatkailijoina kokeneet ”Lapin hullut” matkailevat kaiketi entistäkin enemmän. Matkailukohteilta ja –yrityksiltä seniorimatkailijoiden määrän lisääntyminen edellyttää infrastruktuurin ja palvelujen tuottamisen mukauttamista iäkkäämpien matkailijoiden erityistarpeisiin.

Pitemmällä aikavälillä Lapin luontomatkailun menestyminen riippuu kuitenkin ratkaisevalla tavalla siitä, mihin suuntaan nykyisten nuorten ikäluokkien matkustuskäyttäytyminen ja erityisesti kiinnostus luontomatkailuun kehittyvät tulevina vuosikymmeninä. Urbanin tietokonesukupolven suhde luontoon ei ole välttämättä keskimääräisesti sama kuin mitä se on suurilla ikäluokilla ja heitä vanhemmilla, joista huomattava osa on varttunut maaseudulla, lähempänä luontoa.

Mikäli kieltämättä helposti syntyvä mielikuva luonnosta vieraantuvasta nuorisosta olisi edes jollakin tasolla yleispätevä, sen vaikutukset heijastuisivat vastaisuudessa myös luontomatkailuun. Luonto-opastuksesta ja ohjatus-ti tapahtuvasta luonnon virkistyskäytöstä tulisi entistäkin oleellisempaa ja luonnonympäristön merkitystasoista painottuisi ehkä nykyistä enemmän sen toimiminen puitteena erilaisille aktiviteeteille ja sosiaaliselle kanssakäymiselle. Myös lähes selviönä pidetty luontomatkailun kysynnän jatkuva kasvu kyseenalaistuisi – kuka tietää, priorisoiko matkailumarkkinoita valtaava uusi matkailijapolvi luontoelämykset yhtä keskeisiksi matkakokemuksen valintakriteereiksi kuin mitä heidän vanhempansa ovat tehneet.

Mihin kaupungistumiskehitys loppujen lopuksi luontomatkailun kysyntää suuntaakaan, lisääkö se alttiutta luontomatkailuun vai

peräti vähentää? Niin tai näin, Lapin luontomatkailun tulevaisuutta silmällä pitäen panostuksia tulisi suunnata nimenomaan nuorten luontomatkailun edistämiseen ja yleensäkin lasten ja nuorten ympäristökasvatukseen.

Koska valtaosa Lappiin suuntautuvasta matkailusta on tehtyjen matkailijatutkimusten valossa luontomatkailua, tulevat yleiset luontomatkailun kysynnässä tapahtuvat sisällölliset ja määrälliset muutokset vaikuttamaan sangen kokonaisvaltaisesti Lapin matkailusektoriin. Tästä syystä luontomatkailun muutostekijöiden tunnistaminen on Lapin matkailun kilpailukyyn kannalta keskeistä. Näin voidaan ennakoida luontomatkailussa avautuvia mahdollisuuksia ja varautua ajoissa odotettavissa oleviin taantuviin kehityssuuntiin.

Tavoitteena kestävä luontomatkailu

Kuten lukija jo ehkä huomasikin, alussa esitetystä luontomatkailun määritelmässä ei oteta kantaa siihen, missä määrin luontomatkailun itsessään pitäisi olla luontoa kunnioittavaa ja luontoa säästävää. Kun käsitettä rajaavana kriteerinä käytetään luonnon ensisijaisuutta matkailun vetovomatekijänä, voi luontomatkailu käytännössä pitää sisällään ympäristöeettisesti enemmän tai vähemmän arveluttaviakin toiminnan muotoja. Tästä syystä on alettu puhua täsmennetysti kestävästä luontomatkailusta eli luontomatkailusta, jossa nykyisten luontomatkailijoiden ja luontomatkailun kohdealueiden tarpeiden huomioinnin lisäksi pyritään turvaamaan tulevien sukupolvien mahdollisuudet luonnossa virkistytymiseen.

Kestävä luontomatkailu kuten muutkin vastaavat yleisesti hyväksyttävät ideat saavat todellisen arvonsa kuitenkin vasta muututtuaan konkreettiseksi toiminnaksi, sanoista teoiksi. Merkkejä tämän suuntaisesta kehityksestä on ollut havaittavissa Lapin luontomatkailun eri tahojen toimintatavoissa jo jonkin aikaa. Esimerkiksi Metsähallitus on laatinut suojelualueidensa käytön ohjaamista varten kestävä luontomatkailun periaatteet ja niihin liittyen kehitellyt mittaristoa luontomatkailun ympäristövaikutusten arviointiin ja seurantaan.

Käytännössä kestävä luontomatkailu edellyttämä sopusointu kehittämisen ja luonnonresurssien suojelun välillä voi olla usein hankalasti löydettävissä. Jatkuva tasapainoilua tarvitaan myös eri matkailijaryhmien tarpeiden huomioon ottamisessa. Tavoitteena kestävä luontomatkailu on kuitenkin ainoa oikea – vain sen avulla Lapin luontomatkailu on mahdollista säilyttää elinvoimansa.

Sari Matala

Virtuaalisuuden ulottuvuuksia matkailussa

Virtuaalinen tuntuu olevan päivän sana. Nykyajan ihminen kohtaa arjessaan erilaisia virtuaalisen ilmentymiä ja ilmiöitä, kuten sähköposti, pankkiasioden hoitaminen Internetissä ja erilaiset tiedonhakuun liittyvät toimet maailmanlaajuisessa tietoverkossa. Useita tuttuja arkiaskareita on siirretty sähköiseen, virtuaaliseen kybertilaan, jossa niitä voi hoitaa ikään kuin fyysisessä tilassa - siis virtuaalisesti. Yhtenä yhteiskunnallisena ilmiönä myös matkailu on saanut tuta virtuaalisen vaikutukset. Media- ja kommunikaatioteknologian saavutukset ovat mahdollistaneet matkailulle uuden ulottuvuuden, virtuaalimatkailun.

“Mistä sinä olet tekemässä väitöskirjaa, mikä sinun aiheesi on?” “Tutkin virtuaalimatkailemista.” “Ai virtuaalimatkailemista, sellaista sci-fi juttua?” Tässä on tähän astisen väitöskirjatyöni keston, reilun kahden vuoden ajalta jo tutuksi tullut keskustelun alku, kun ihmiset tiedustelevat väitöskirjatyöni tutkimuskohdetta. Yleensä puhuttaessa virtuaalimatkailusta tulee ensimmäisenä mieleen sci-fi elokuvista tutut virtuaalilivaruudet, erilaiset data-asusteet kuten kypärät, lasit, hanskat ja piuhat, joilla ihminen kytketään matkakokemuksiin virtuaalimaailmassa, jossa kaikki on mahdollista ja jossa odottavat suuret seikkailut. Sci-fi mielikuva virtuaalimatkailusta edustaa teknologiadiskurssin käyttämää määritelmää asiasta, mutta sosiologista, matkailun kulttuuritutkimusta edustavan tutkimukseni näkökulma on hieman toisenlainen.

Virtuaalimatkaileminen esimatkailemisenä

Tarkastelen tutkimuksessani virtuaalimatkailemista eräänlaisena ei-fyysisenä *esimatkailemisenä*, jota useat nykyturistit näyttävät harrastavan Internetin lukuisissa tarjolla olevissa matkailuportaaleissa eli matkailualan globaaleilla palvelusivustoilla ennen varsinaista matkalle lähtöään. Matkailuportaaleista löytyy matkan suunnittelua helpottavaa tietoa matkakohteista. Matkoja voi varata ja jopa maksaa portaalien kautta, sivustoilla voi “chattailla” muiden turistien kanssa tai vaikkapa vain huvikseen surffailla ihailemassa viehättäviä kohde-esitelyjä ja unelmoida matkasta tai matkustamisesta.

Tutkimani virtuaalimatkaileminen tarkoittaa käytännössä sähköisen kojeen eli Internetin matkailuportaalien välittämänä matkustamista reaaliajassa “jonnekin” virtuaalisesti, seuraten

portaalien opasteita paikasta toiseen, kuten fyysisessä matkakohteissakin. Tarkastelen virtuaalimatkailemista osoituksena sekä nykyisen media- että matkailukulttuurin kehityksen tilasta. Matkailun kulttuuritutkimuksen näkökulmasta virtuaalimatkailussa on kyse matkailullisesta ilmiöstä, jonka medioiden ja niihin liittyvän teknologian kehittyminen on mahdollistanut.

Ihmisten viehtymys speksaakkeleihin ja illuusioihin

Matkailu on yksi nykyisistä teollisuuden aloista, jolle on ollut suurta hyötyä mediateknologisista keksinnöistä. Eräs merkittävimmistä teknologisten keksintöjen vaikutuksista on varmastikin matkailijan mahdollisuus varata matkansa itse Internetin kautta. Mediateknologiset keksinnöt eivät suinkaan ole syntyneet tyhjästä vaan niiden synnyllä on pitkä, erilaisiin yhteiskunnallisiin tiloihin pohjautuva historiansa. Yksi hallitseva tekijä teknologian mahdollistamalle virtuaaliselle esittämiselle, kuten digitaaliset kolmiulotteiset kuvat matkailuportaaleissa, on modernin yhteiskunnan erityispiirre: ihmisten viehtymys ja halu speksaakkeleihin ja illuusioihin.

Jo 1960 ja -70-luvuilla jotkut yhteiskuntatutkijat olivat huolestuneita “nykymenosta”, jossa ollaan kiinnostuneita pinnallisista ja epäaidoista esityksistä ja tapahtumista aitojen sijaan. Television ja turismin katsottiin lietsovan tuolloin ihmisissä paheksuttavaa

Sari Matala valmistui yhteiskuntatieteiden maisteriksi Lapin yliopiston yhteiskuntatieteiden tiedekunnasta kesäkuussa 2000. Hän toimii projektitutkijana Suomen Akatemian Mukavuusmaisemaprojektissa Lapin yliopiston kauppatieteiden ja matkailun tiedekunnassa. Sari Matala valmistelee väitöskirjaa virtuaalimatkailusta. Väitöskirja valmistunee vielä tämän vuoden puolella.

spektaakkeliin tavoittelua, kun jokapäiväinen elämä tuntui käyvän tylsäksi. Nykyinen mediateknologian kehitys interaktiivisine multimedioineen jatkaa spektaakkeliin kehityslinjaa, mutta nykyään sitä ei nähdä yhtä negatiivisessa mielessä vaan, päinvastoin, ihmisten kokemusmaailmaa rikastuttavana sekä suorituskykyä ja jopa fyysistä olemista laajentavana seikkana.

Virtuaalista voidaan tarkastella ilman sähköistä ulottuvuutta ja pohdin väitöskirjassani matkailuportaalia ja virtuaalimatkailua myös rästä näkökulmasta. Virtuaalisuus on ymmärrettävissä potentiaalisuutena, joka pyrkii kohti aktualisaatiota. Matka piilee matkailuportaalissa potentiaalisuutena ja virtuaalimatkailu on matkailuportaalissa olemisen muoto ja reaalityodellisuudessa tapahtuvan matkailun ulottuvuus tai jatke. Virtuaalimatkailu siis laajentaa ja avaa tulevaisuudennäkymiä turistille, joka haaveilee esimatkallaan

matkailuportaalissa tulevasta matkastaan fyysisessä ympäristössä – odottaen potentiaalisen tulemistakin aktuaaliseksi. Virtuaalimatkalta voi vapaasti kuvitella ja unelmoida, ladata tulevaan matkaa tiettyjä odotuksia ja kenties kokea jo nautintoa ja mielihyvää etukäteen.

Matkailuportaali virtuaalisen matkustamisen tilana

Väitöskirjatyöni konkreettiseksi aineistoksi olen valinnut kulttuurituotteen Internetistä, erään suomalaisen matkailuportaalin kirjoitettuine teksteineen, kuvineen ja rakenteineen. Portaali toimii tapauksena, jonka kautta tarkastelen matkailuportaalia *virtuaalisen matkustamisen tilana*. Käsittelen matkailuportaalia virtuaalimatkailun näyttämönä ja merkkinä tietynlaisesta matkustamisen tilasta. Kyseessä on virtuaalisen (mentaalisen) tilan rakentuminen, joka tapahtuu portaalin sivuilla havaittavien merkkien ja merkijärjestelmien,

kuten kirjoitettujen tekstien, kuvien ja rakenteiden kautta.

Käytän apuna tutkimuksessani kulttuurituotteiden merkitysten tutkimiseen erikoistuneen semiotiikan käsitteistöä. Samalla käytän myös retorista analyysia tutkiessani, millaista turistiksubjektia – tai paremminkin, virtuaalituristiksubjektia – kyseinen matkailuportaali tuottaa. Tarkastelen, millaisia retorisia keinoja virtuaalituristeihin vetoamisessa ja heidän vakuuttamiseksi portaalin hyvydestä ja uskottavuudesta on käytetty sivustolla.

Tutkimuksen tavoitteet

Pyrin tekeillä olevalla virtuaalimatkailua käsittelevällä väitöskirjatyölläni vastaamaan ensinnäkin semiotiikan alalla viimeaikoina esitettyyn tarpeeseen ja kehoitukseen tehdä semioottista tutkimusta muullakin turismin tutkimuksen alalla kuin yksistään markkinointitutkimuksessa, mihin semiotiikkaa on useimmiten käytetty. Toiseksi, tutkimukseni tavoitteena on sekä avata teoreettista keskustelua virtuaalimatkailusta sosiologisesta ja kulttuurintutkimuksen näkökulmasta että liittää keskustelu olemassa olevaan matkailututkimuksen traditioon. Kolmanneksi, tutkimuksellani on myös käytännön tarpeita palvelevia päämääriä.

Erityisesti matkailun kentällä toimijat, esimerkiksi matkailuyrittäjät, ovat viime aikoina herätelleet kysymyksiä yliopistossa tehtävän matkailututkimuksen käytäntöä palvelevasta ulottuvuudesta: missä tutkimustulokset näkyvät ja näkyvätkö ne matkailussa – onhan matkailu mitä käytännönläheisintä toimintaa, johon tutkimustuloksia luonnollisesti odotetaan sovellettavan ja hyödynnettävän.

Matkailun parissa toimijat ovat kokeneet, että liian usein tutkimustulokset jäävät teoreettiselle tasolle ja esimerkiksi opinnäytetöinä kirjahyllyihin pölyttymään. Omasta puolestani toivoisin, että tutkimukseni auttaisi ymmärtämään mediateknologisen välineen vaikutusta turistiin ja selittäisi virtuaalisuuden vaikutuksia matkailuun ja matkailijaan ja tiedon auttavan sisällöntuottajia matkailuportaalien suunnittelutyössä. Toivon myös, että tutkimukseni auttaisi meitä tavallisia turisteja ymmärtämään matkailuportaaleita viestinnän välineinä lisäämällä taustatietoa suhteellisen uudesta toimintaympäristöstä, jossa useat meistä päivittäin toimimme.

Sari Matala tarkastelee tutkimuksessaan virtuaalimatkailua eräänlaisena ei-fyysisenä esimatkailuna, jota useat nykyturistit näyttävät harrastavan Internetin lukuisissa tarjolla olevissa matkailuportaaleissa. Kuvassa suomalainen matkailuportaali.

Monika Lüthje Tutkijana isänsä jalanjäljillä

Elintarviketieteiden maisteri Monika Lüthje katseli aikoinaan kymmenen vuoden ajan isänsä väitöskirjan valmistumista. Isää seuratessaan hän tuli siihen tulokseen, että väitöskirjan tekijän ei tarvitse olla mikään yli-ihminen ja väitöskirja voi syntyä myös leipätyön sekä talon- ja mökinrakentamisen ohella.

Monika Lüthje aloitti opinnot Helsingin yliopiston maatalous-metsätieteellisen tiedekunnan hotelli-, matkailu ja ravintola-alan suuntautumisvaihtoehdossa vuonna 1989. Tutkintoa markkinoitiin tuolloin monitieteisenä työelämään valmentavana tutkimus- ja ohjauksena, joka antaa hyvät valmiudet toimia johtajana, tutkijana, opettajana tai asiantuntijana.

Monika valmistui elintarviketieteiden maisteriksi, pääaineenaan elintarvike-ekonomia, vuonna 1995. Osan tutkintoon sisältyvistä pakollisista opinnoista hän suoritti Helsingin kauppakorkeakoulussa, Svenska handelshögskolanissa ja Haaga Instituutissa. Gradussaan hän tutki matkailun vaikutuksia saamelaiseen kulttuuriin.

- Tein graduani pitkään ja hartaasti, koska kiinnostuin tutkimuksesta jo gradua tehdessäni. Gradun valmistuttua halusin kuitenkin toisenlaista elämää ja lähdin vuodeksi Belgiaan, jossa toimin sahatavara-agentuurissa ulkomaankaupan sihteerinä. Työ ja elämä belgialaisten kanssa opetti myös ranskan kieltä, Monika muistelee.

Monika Lüthje valmistui elintarviketieteiden maisteriksi Helsingin yliopiston maatalousmetsätieteellisestä tiedekunnasta vuonna 1995. Valmistumisensa jälkeen hän toimi tutkijana Lapin yliopiston matkailun osaamiskeskuksessa vuosina 1996-1997 ja yritysneuvojana Kainuun maaseutukeskuksessa vuosina 1997-2001. Suomen Akatemian Mukavuusmaisema -tutkimusprojektin tutkijana hän on toiminut vuodesta 2002 lähtien. Monika Lüthje on valmistellut väitöskirjaansa sivu- ja päätoimisesti 1990-luvun lopulta alkaen. Hänen väitöskirjansa valmistuu vuonna 2005. Väitöskirjassaan hän tutkii maaseutua matkakokemuksena.

Mukavuusmaisema-tutkimusprojekti

Elintarviketieteiden maisteri Monika Lüthje on mukana Suomen Akatemian Mukavuusmaisema-tutkimusprojektissa, jossa tutkitaan matkailun ja turismin muotoja erilaisissa "mukavuusmaisemissa" (amenity landscapes). Projekti on monitieteinen ja se liikkuu muun muassa kulttuurimaantieteen, sosiologian, maaseutututkimuksen, taidekasvatuksen, mediateknologian sekä matkailun kulttuuritutkimuksen alueilla.

Tutkimusprojekti on suunniteltu ja se toteutetaan yhteistyössä Lapin Yliopiston kauppatieteiden ja matkailun tiedekunnan, taiteiden tiedekunnan ja Oulun yliopiston kanssa. Projektin väitöskirjan tekijät ovat taiteen maisteri Anne Keskitalo (taidekasvatus), yhteiskuntatieteiden maisteri Sari Matala (matkailun kulttuuritutkimus, sosiologia) ja elintarviketieteiden maisteri Monika Lüthje (maaseudun kehittäminen, markkinointi, matkailu). Myös filosofian maisteri Jani Lunnas (ihmismaantiede, matkailu) on osallistunut projektin jatko-koulutukseen keväästä 2002 syksyyn 2003 asti.

Projektin vetäjä on matkailun kulttuuritutkimuksen ma. professori, VTT Soile Veijola (sosiologia) Lapin yliopistosta. Projektin toinen senioritutkija on maantieteen professori, FT Jarkko Saarinen (matkailun kulttuurimaantiede) Oulun yliopistosta.

Monika Lüthjen väitöskirjan ohjaajina toimivat matkailun kulttuuritutkimuksen ma. professori Soile Veijola, maantieteen professori Jarkko Saarinen ja tutkimusmenetelmien professori Suvi Ronkainen.

Tutkijaksi Lapin yliopistoon

Suomeen palattuaan Monika hakeutui pohjoiseen. Hän pääsi tutkijaksi Lapin yliopiston matkailun osaamiskeskukseen vuonna 1996.

- Väitöskirja alkoi pyöriä päässäni tutkijan työn myötä. Aloitin jatko-opiskelijana Helsingin yliopistossa, mutta tunsin jääväni siellä yksin väitöskirjani kanssa. Siksi vaihdoin Lapin yliopistoon, Monika muistelee.

Vuosien varrella Monika on huomannut, että Lapin yliopistossa huolehditaan jatko-opiskelijoista hyvin. Esimerkiksi menetelmätieteiden laitos järjestää kursseja jatko-opiskelijoille lähes mittatilaustyönä.

- Jatko-opiskelijoiden näkökulmasta Lapin yliopiston pienuus on monessa suhteessa etu suuriin yliopistoihin verrattuna. Sekä henkilökunta että jatko-opiskelijat tuntevat toisensa ja toistensa tutkimusaiheet, joten yhteisten kurssien suunnittelussa on mahdollista huomioida myös yksittäisten opiskelijoiden toiveita ja tarpeita, Monika sanoo.

Väitöskirjan tekeminen on salapoliisiystötä

Väitöskirjan tekemistä Monika kuvaa jatkuvaksi oivaltamiseksi, asioiden penkomiseksi, salapoliisiystötä, jossa voi ja pitää jäljittää uusia asioita. Lisäksi tutkijalta vaaditaan kärsivällisyyttä, sillä kokonaisuus rakentuu pienistä palasista vasta vuosien kuluessa.

- Olen tehnyt väitöskirjaani monenlaisissa olosuhteissa. Kajaanissa tein sitä hyvin katkonaisesti lyhyissä jaksoissa. Kuvaavaa on, että akateemisen yhteisön ulkopuolella työkaverit saattoivat kysyä kuukauden tutkimusrupeaman jälkeen, että joko se väitöskirja tuli valmiiksi. Väitöskirjani lähti toden teolla liikkeelle vasta Suomen Akatemian Mukavuusmaisema-tutkimusprojektissa, jossa olen voinut keskittyä tutkimukseeni päätoimisesti. Ryhmässämme on samanlaisessa tilanteessa olevia tutkijoita, joiden kanssa on helppo jakaa kokemuksia ja näkemyksiä. Ehkäpä väitöskirjaani vauhdittaa osaltaan myös se, että olen aina pitänyt kirjoittamisesta. Yhtä kaikki väitöskirjani valmistuu noin kahdeksan vuoden työrupeaman jälkeen ensi vuonna eli nopeammin kuin isälläni, mikä olikin alkuun puolileikkillä heitetty aikataulutavoitteeni, Monika iloitsee.

Olli Tiuraniemi

Valokuva: www.laplandfinland.com - Oy Lapland Marketing Ltd

Maaseutu matkakokemuksena

Monika Luthje tutkii suomalaisten matkailijoiden matkakokemuksia. Tutkimuksessa haastatellaan yhtätoista eri puolilla Suomea asuvaa henkilöä. Tutkimuksessa tarkastellaan millaiseksi maaseutu hahmottuu haastateltujen matkakokemuksissa.

- Tutkimukseni kohteena ovat erityisesti maaseutuun liittyvät matkakokemukset, joita voidaan kokea tietenkin myös ulkomailla. Tutkimukseni on laadullinen ja siinä kysytään miten maaseutu rakentuu matkoihin liittyvän puheen yhteydessä, millaiseksi maaseutu hahmottuu ihmisten kertoessa matkoistaan. Mitä haastateltavat nostavat puheensa maaseudusta esille, millaisia merkityksiä he antavat maaseudulle. Lisäksi tutkimuksessa pohditaan muun muassa sitä, ovatko ne tavat, joilla maaseutu matkakohteena koetaan, kulttuurisesti opittuja, Monika listaa.

Monikan mukaan haastateltujen puheesta käy ilmi, että aidon maan voi kokea vasta maaseudulla. Tässä piilee yksi maaseutumatkailun mahdollisuus. Monika toivoo, että hänen tutkimuksestaan olisi hyötyä maaseutumatkailun kehittämisessä tulevaisuudessa.

- Maaseutumatkailussa on tehty viime vuosina paljon tuotteita vailla tietoa siitä, mitä matkailijat oikeastaan haluavat. Toisin sanoen EU -rahoilla on tehty ensin tuote ja vasta sitten on ryhdytty miettimään tuotteen markkinoita. Maaseutumatkailussa, kuten matkailussa yleensäkin, pitäisi selvittää ensin asiakkaiden tarpeet ja rakentaa tuote vasta sen jälkeen vastaamaan kysyntää. Maaseutua tuotteistetaan kovaa vauhtia, koska tuotteista voidaan periä maksu ja rahaa tarvitaan maaseudun elossa pitämiseen. Raha ei pyöri omatoimisten matkailijoiden ympärillä, Monika päättelee.

Monikan mukaan tuotteistettu maaseutu ei välttämättä vastaa niitä odotuksia, joita maaseudulle haluavilla matkailijoilla on. Maaseutumatkailu miellerään luonnonläheiseksi liikkumiseksi, puuhailuksi ja oleiluksi, johon ei välttämättä kaivata mitään järjestettyä ohjelmaa. Matkailijalle riittää usein se, että matkakohde sijaitsee luonnossa ja siellä on oma rauha; saa olla omissa oloissaan. Tällaisten matkakohteiden tuotteistamisessa on oltava erityisen hienovarainen, jotta sekä maaseutumatkailija että -matkailuyrittäjä voivat olla tyytyväisiä: matkailija saa haluamansalaisia kokemuksia ja yrittäjä elantonsa.

Olli Tiuraniemi

Minni Haanpää Matkalla työelämässä

Matkailu on missien toiveammatti, pelastus muuttotappiokunnille ja viime vuosien tapahtumista huolimatta kasvava toimiala. Itse en kuitenkaan hakeutunut opiskelemaan matkailua minkään edellä mainitun syyn takia. Aloitin opintoni Lapin yliopistossa syksyllä 1998. Sitä ennen olin ehtinyt opiskella muutaman vuoden Tampereen yliopistossa sosiaalipsykologiaa.

Pidin ihmisiin ja heidän välisiin suhteisiin keskittyvistä opinnoista, mutta kaipasin teoreettisiin opintoihin kuitenkin konkreettista. Silti tiesin haluavani opiskella yliopistossa. Kärsin myös kolmannen opiskeluvuoden kriisistä: halusin pystyä vastaamaan sukulaisille suoraan, kun he kysyivät, mikä minusta oikein tulee. Päädyin Lapin yliopiston nettisivuille sattumalta ja sieltä löytyi matkailun koulutusohjelma. Matkailun tarkastelu monitieteisenä ilmiönä vaikutti kiinnostavalta.

Saavuvin Rovaniemelle yöjunalla rinkka selässä opintojen alkamispäivänä vailla tietoa asunnosta. Opintojen alku oli vauhdikas: asuin ensimmäisen kuukauden hotellissa ja ahersin lukuvuoden aikana opintorekisteriini 70 opintoviikkoa. Harjoitustöitä tehdessä kongressimatkailu ja matkailualueiden markkinointi alkoivat kiinnostaa minua erityisesti. Ensin proseminaari- ja sitten graduyhteistyön kautta päädyin nykyiseen työpaikkaani.

Työskentelen kongressisuunnittelijana Helsingin yliopiston Koulutus- ja kehittämisskeskus Palmeniassa. Yksi keskuksemme toimintoista on kongressipalvelut eli tarjoamme tieteellisten kongressien järjestäjille apuamme alkaen kongressien hakuprosessista ja päättyen käytännön järjestelyihin. Tällä hetkellä vastaan pääasiallisesti erikokoisten kongressiprojektien koordinoinnista ja osittain myös palveluidemme markkinoinnista uusille asiakkaille. Työnkuvani on erittäin vaihteleva budjettisuunnittelusta kongressin tiskillä palveluun.

Mitä opinnot sitten antoivat tulevaan? Nyt muutaman vuoden työkokemuksella voin todeta, että matkailututkimuksen opinnot ovat valmistaneet minut hyvin työelämään. Sain laajan kuvan matkailusta ilmiönä ja hyvän teoreettisen pohjan, joka auttaa hahmottamaan ja hakemaan myös uutta tietoa jatkuvasti muuttuvasta matkailun kentästä.

Katsoessani omaa opintohistoriaani koen kuitenkin, että epävirallisella opetussuunnitelmalla on virallisen lisäksi ollut tärkeä merkitys. Osallistuminen opiskelijatoimintaan ja -projekteihin toi rutkasti valmiuksia ja kontakteja. Päätimme esimerkiksi eräänä syksynä ainejärjestössä, että koulutustamme on esiteltävä Matkamessuilla Helsingissä. Yliopisto ei tietenkään ollut varautunut budjetissaan saati toimintasuunnitelmassaan tämän kaltaiseen panostukseen muutamana kuukauden varoitusajalla. Onnistuimme kuitenkin hankkimaan osastollemme rahoituksen ja karautimme messuille. Jälkeenpäin kieltämättä hirvittää, kun ymmärtää hankkeen riskit, mutta kunnialla projekti vietiin loppuun.

Vaikka olen ylpeä tutkinostani, olen saanut huomata, että kymmenvuotisesta historiastaan huolimatta Lapin yliopiston matkailututkimus on edelleen suurelle yleisölle suhteellisen tuntematon ilmiö.

YTM Minni Haanpää on kotoisin Vihdin Nummelasta. Tampereen yliopistossa hän opiskeli vuosina 1995-1998 ja Lapin yliopistossa 1998-2003.

Kun kerron opiskelleeni matkailua yliopistossa, se herättää useimmiten jatkokysymyksiä. Mihin siis valmistuit? Missä sellaista voi opiskella? Uskon koulutuksen kuitenkin kasvattavan tunnettuuttaan vähitellen, kun meitä valmistuneita alkaa sijoittua työmarkkinoille. Toisaalta aktiivisella alumnitoiminnalla voitaisiin tulevaisuudessa myös tehdä työelämän monia mahdollisuuksia tutuiksi opiskelijoille.

Opiskelemaan tullessani haaveilin selkeästä ammatista ja identiteetistä työelämää varten. Niitä matkailututkimus ei hyvistä valmiuksista huolimatta antanut. Paikkani ja mahdollisuuksien löytäminen jäi edelleen omiin käsiini. Ja hyvä näin.

Saila Saraniemi Jaloista Villeistä hankevetäjäksi

YTM Saila Saraniemi aloitti matkailumarkkinoinnin opinnot Lapin yliopiston yhteiskuntatieteiden tiedekunnassa vuonna 1995. Yhteiskuntatieteiden maisteriksi hän valmistui kesäkuussa 2001. Saila on kotoisin Rovaniemeltä ja tällä hetkellä hän asuu ja työskentelee Ranualla Etelä-Lapin luontomatkailun tuotteistamis- ja markkinointihankkeen vetäjänä.

Opiskeluaikanaan Saila oli aktiivisesti mukana matkailun opiskelijoiden ainejärjestön *Jalot Villit ry:n* toiminnassa. Hän oli ainejärjestön perustajajäsen, ensimmäisen hallituksen varapuheenjohtaja ja toisen rahastonhoitaja.

- Opiskeluajoilta on jäänyt mieleen matkailun opiskelijoiden hieno yhteishenki ja halu vaikuttaa asioihin. Tietysti myös opiskelukavereista on tullut hyviä ystäviä ja verkosto, joka pitää edelleen yhteyttä muun muassa vuosittaisten tapaamisten merkeissä, Saila muistelee.

Opintojensa loppuvaiheessa Saila oli muuttamaan kuukauden vaihto-opiskelijana Itävallassa, Innsbruckissa.

- Vaihto-opiskelu avasi uusia näkökulmia matkailuun. Itävallassa urheiluun ja toisaalta kulttuuriin liittyvän matkailun lisäksi myös kylämatkailu näytti olevan voimissaan, Saila kertoo.

Tutkimuksen ja matkailun vuorovaikutus

Itävallasta palattuaan Saila muutti Joensuuun, jossa hän työskenteli 2 vuotta matkailun yliopettajana Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulussa. Hän oli mukana Matkailun edistämiskeskukseksi tehdyssä laajassa Suomen matkailullista imagoa koskevassa tutkimusprojektissa.

- Työskentely opettajana ja tutkijana sekä toisaalta läheinen yhteistyö yrityselämän kanssa avasi minulle elinkeinoelämän ja tutkimuksen välisen yhteistyön merkitystä, Saila kiteyttää.

Tällä hetkellä Saila työskentelee hankevetäjänä Ranualla. Työssään hän pyrkii verkos-

Lapin yliopistosta valmistuneen yhteiskuntatieteiden maisteri Saila Saraniemen mukaan yliopistollinen matkailukoulutus auttoi matkailualan kontaktiverkoston luomisessa tulevaa uraa varten. Lisäksi koulutus opetti tarkastelemaan matkailuilmiötä kokonaisvaltaisesti ja analyttisesti sekä ymmärtämään tutkitun tiedon merkityksen yrityssuunnittelussa.

toitumaan mahdollisimman laajasti sekä tekemään yhteistyötä alueen muiden matkailuhankkeiden kanssa. Lisäksi hän peräänkuuluttaa elinkeinoelämän ja tutkimuksen välistä vuorovaikutusta. Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen tuottama tieto pitäisi pystyä hyödyntämään entistä paremmin yrittäjien markkinointi- ja tuotekehityssuunnitelmissa.

- Toivoisin myös yliopistolliseen matkailukoulutukseen käytännön työharjoittelua pakollisten opintojen osaksi jo opintojen alkuvaiheessa, vaikkakin opiskelijat tekevät paljon alan töitä kesäisin ja opintojensa lomassa. Kokemuksesta voin kuitenkin sanoa, että kaikki työharjoittelu on uraa ajatellen kullankaivoista, Saila sanoo.

Lapin matkailun haasteita

Yhtenä Lapin suurimmista haasteista Saila pitää pienten matkailuyrittäjien toimintaedellytysten kehittämistä ympärivuotisiksi. Lisäksi hän korostaa kesämatkailun kehittämistä, eri toimijoiden välistä yhteistyötä sekä tarjottujen palveluiden korkeaa laatua.

- Uusi Tampereen yliopistossa valmistunut maaseutumatkailun kysynnän tutkimus osoittaa, että suomalaiset ovat varsin kiinnostuneita esimerkiksi maaseudun ohjatuista retkistä. Kaupunkilaistuneet suomalaiset ovatkin ulkomaalaisten lisäksi juuri se kohderyhmä, jolle esimerkiksi Ranuan luontomatkailutuotteita kannattaisi tarjota. Pelkkä patikkaretki luonnossa riittää useimmille heistä, Saila tietää.

Saila korostaa myös paikalliskulttuurin hyödyntämistä maaseutumatkailussa eri muodoissaan. Matkailuyrittäjien kannattaa miettiä, mikä on sellainen tarina oman kylän historiassa, jonka ympärille voi rakentaa kiinnostavan matkailutuotteen.

Viime kevästä päätöstään palata takaisin kotiseudulleen Saila pitää helppona, sillä hän haluaa koko sydämistään olla mukana alueen matkailun kehittämisessä.

- Lapissa matkailu koetaan aivan eri tavalla merkittäväksi elinkeinoksi kuin muualla Suomessa. Kaikesta tästä kertovat lappilaisten matkailuyrittäjien peräänantamattomat asenteet, päättäjien myönteisyys matkailua kohtaan sekä tietenkin matkailijoiden kiinnostus Lappia kohtaan, Saila pohtii.

Olli Tiuraniemi

Etelä-Lapin luontomatkailun tuotteistamis- ja markkinointihanke

Simojoen ja Simojärven vesistöalueita sekä Korouoman aluetta yhdistää upea luonto ja joukko jo olemassa olevia reitistöjä, jotka ovat luontaisia edellytyksiä luontoon liittyvien matkailupalvelujen toteuttamiselle eri vuodenaikoina.

Alueen tunnetuimmista käyntikohteista, kuten Ranuan eläinpuistossa, vierailee vuosittain huomattavat määrät matkailijoita. Luontomatkailuhankkeen tavoitteena onkin yritysten yhteistyönä tuottaa helposti ostettavia, kiinnostavia luontomatkailupaketteja, jotka kasvattavat asiakkaiden viipymää alueella.

Hankkeessa kehitetään yritysten laatu- ja liiketoimintaosaamista. Mukana hankkeessa on käyntikohteita, luonto-ohjelmapalveluyrityksiä sekä majoitus- ja ravitsemispalveluyrityksiä. Hanke tekee yhteistyötä alueen tapahtumien kanssa ja pyrkii olemaan tukena niiden suunnittelussa ja kehittämisessä.

Hankkeen kestoajaksi on kaksi vuotta (kesäkuu 2003-toukokuu 2005). Sen kokonaisbudjetti on 227 900 euroa, josta julkisen rahoituksen osuus on 90 %. Julkiseen rahoitukseen osallistuvat Lapin TE-keskuksen maaseutuosasto, Euroopan maatalouden ohjaus- ja tukirahasto (EMOTR) sekä Ranuan ja Simon kunta. Yksityisen rahoituksen osuus 10 % kerätään hankkeessa mukana olevilta yrityksiltä.

Lappi luontomatkailukohteena kiinnostaa jatkossakin, kunhan tuotekehitys on asiakaslähtöistä ja jatkuvasti uudistuvaa. Lapissa ollaan edelläkävijöitä muun muassa turvallisuusasioissa, mikä on tulevaisuudessa entistä tärkeämpi myyntivaltti, Saira Saraniemi ennakkoi.

Mikä ihmeen kauppatieteiden ja matkailun tiedekunta?

1.10.2003 oli monelle matkailututkimuksen opiskelijalle shokeeraava päivä. Tuolloin kaupunkilehti Uusi Rovaniemi julkaisi artikkelin, jossa käsiteltiin Lapin yliopistoon perustettavaa uutta, Kauppatieteiden ja matkailun tiedekuntaa. Me matkailututkimuksen opiskelijat saimme silloin ensimmäisen kerran kuulla kyseisestä tiedekunnasta. Tieto aiheutti pienimuotoisen paniikin. Opiskelijat yrittivät saada tietoa eri tahoilta, ja ainejärjestö piti asiasta kriisikokouksia.

Alkuhämmennyksen jälkeen asia alkoi pikku hiljaa avautua myös opiskelijoille. Huomasimme, että uusi tiedekunta voisikin olla mahdollisuus matkailututkimukselle. Opiskelijoina olemme peräänkuuluttaneet matkailututkimuksen tunnettuuden ja arvostuksen kohottamista. Yhteiskuntatieteiden tiedekunnassa matkailututkimuksen oppiaine ei mielestämme ole erottunut muista, vaan on ehkä jopa hieman jäänyt muiden oppiaineiden jalkoihin. Uuden tiedekunnan myötä mahdollistuu matkailututkimuksen imagon kohottaminen.

Kauppatieteiden ja matkailun verkostotiedekunta tuo mukanaan uudenlaisen tilaisuuden monitieteisyyden hyödyntämiseen. Odotamme innolla, millaisia erilaisia vaihtoehtoja KMT pystyy yhdessä muiden tiedekuntien kanssa tarjoamaan. Toivomme tämän kaiken tuovan enemmän valinnanvaraa kurssitarjontaan. Matkailututkimuksen tutkintorakenteen uudistaminen yhteistyössä Rovaniemen ammattikorkeakoulun ja paikallisten yrittäjien kanssa on pitkän prosessin jälkeen viimein mahdollinen. Muutos tuo mukanaan käytännönläheisyyttä ja kontakteja opiskelijoille. Avoimen yliopiston kanssa tehtävä opintojen mukauttaminen tosin joiltakin osin huonontaa perusopiskelijoiden asemaa muun muassa siltä osin, että approbatur-tason opiskelijat joutuvat istumaan harvoilla luennoillaan iltaisin ja viikonloppuisin.

Uuden tiedekunnan tavoitteena on pohjoisten alueiden kysymyksiin erikoistuminen. Suomessa matkailututkimusta voi opiskella pääaineena vain Lapin yliopistossa. Tämä asettaa mielestämme vaatimuksen myös matkailun laajemman kentän hahmottamisesta. Pääosa Suomeen tulevista matkailijoista matkustaa pääkaupunkiseudulle eikä Lappiin, niin kuin yleisesti oletetaan. Tämän vuoksi pelkäämme, että ainoastaan pohjoisten alueiden korostamisen myötä matkailututkimuksen opinnot saattavat keskittyä liiaksi pohjoisten ulottuvuuksien tutkimiseen.

Ainejärjestömme Jaloen Villien taholta olemme huolissamme matkailututkimuksen opiskelijoiden kaikkoomisesta muihin pääaineisiin. Lukuisissa kokouksissamme olemme keskustelleet matkailututkimuksen opiskelijoiden joukossa ilmenneestä "trendistä" vaihtaa oppiainetta. Matkailututkimuksen opiskelijoita ei tällä hetkellä osata hyödyntää työelämän tarpeisiin ja se on ehkä omalta osaltaan vaikuttanut trendin kehittymiseen. Näemme uuden tiedekunnan pelastusrenkaana matkailututkimuksen säilymisen kannalta. Toivomme sen lisäävän oppiaineen uskottavuutta sekä opiskelijoiden että muiden tahojen keskuudessa.

Kauppatieteiden ja matkailun tiedekunta on yhä suurelle osalle matkailututkimuksen opiskelijoista mysteeri. Sen vuoksi vastaisuudessa on tärkeää ottaa opiskelijat enemmän mukaan suunnittelu- ja kehitystyöhön. Yhteistyö lisää myönteistä asennetta tiedekuntaa ja oppiainetta kohtaan sekä vähentää epätietoisuutta opiskelijoiden osalta. Kauppatieteiden ja matkailun tiedekunta on suuri askel kohti matkailututkimuksen parempaa tulevaisuutta.

Jalot Villit ry:n puolesta
Merja Alaranta, varapuheenjohtaja ja kulttuurivastaava
Marja Kojonen, tiedottaja

Henna Mantere Tekstiilimuotoilua sukupolvelta toiselle

“Hihdän hiljaisessa, kuulaassa talviaamussa. Punatulkku lennähtää oksalle ja pudottaa lumikiteitä auringonnousun kullattaviksi. Luonto on täynnä kauniita, huurteen harmaannuttavia utuisia värejä”.

Näin kuvaa tekstiilimuotoilija Henna Mantere teostensa taustalla olevaa tunnetta. Alussa on siis tunne, joka synnyttää kuvia luonnosta kumpuavista aiheista tai geometrisen asun saaneita abstrakteja tulkintoja koe-tuista hetkistä. Hennan tekstiili- ja sisustus-töiden tavoitteena on auttaa kiireistä katso-jaa hengähtämään ja tuottaa hänelle näin hy-vää mieltä. Henna suunnittelee tekstiiliteok-sensa mielellään tiettyyn tilaan, vuoropuhe-luun tilan kanssa. Tarkoituksena on, että teos muuttuu osaksi tilaa ja tila tulee osaksi teos-ta, jolloin kumpikin täydentävät toisiaan.

- Mietin teoksen suhdetta fyysiseen, sosiaali-seen ja kulttuuriseen ympäristöönsä jo suun-nitteluvaiheessa, koska tekstiiliteoksen väri-en, muotojen ja rakenteen tulee soveltua ym-päröivään tilaan. Lisäksi aiheen ja ilmaisuta-van on sovelluttava katsojien odotuksiin ja ajan henkeen, Henna pohtii.

Käytännön projekti terävöitti ammattikuvaa

Henna Mantere aloitti yhteistyön Levi Cen-ter Hullu Poron kanssa vuonna 1999 Lapin lumo -hankkeessa. Hänen ensimmäisenä teh-tävänä oli lomaosakkeen sisustuksen suun-nittelu. Työnsä hän aloitti tutustumalla yrit-täjä Päivikki Palosaaren mietteisiin ja liikeide-aan. Kävi ilmi, että Päivikki Palosaari piti peräpohjalaisuuden ja pohjoisen luonnon il-mentämistä sisustuksen kulmakivenä.

*Vuoden ajat,
muuttuva valo.*

*Luonnon loputtoman kekseliäät
pinnat ja kuviot.*

*Hiljaisuus,
tuoksut, ajan virta.
Kasvu ja sen nöyrä sammuminen pois.*

Toivo ja tietoisuus uudesta keväästä.

*Kauniit hetket,
tunteet ja muistot.*

Ne inspiroivat minua.

Henna Mantere

Valokuvat: Anne Jaspis Toivonen

Sukupolvelta toiselle, 2002. Huovutettu teos, joka toistaa rakkaan pihapiirin kesäisen idyllin. Koko 230 cm x 280 cm.

- Yrittäjä toivoi sisutuksesta käytännöllistä ja helposti huollettavaa, mutta etenkin silmää miellyttävää. Vuodenaikojen tunnelma lomaosakkeeseen päätettiin luoda seinä- ja kattopintojen käsittelyn lisäksi uusilla sisustustekstiileillä, valaisimilla ja uniikkitekstiileillä, Henna muistelee.

Hennan mukaan Lapin yliopiston tekstiili- ja vaatetussuunnittelun laitoksen vuonna 1998-2000 toteuttama Lapin lumo tekstiileissä ja vaatteissa -tutkimus- ja tuotesuunnitteluhanke oli opiskelijoille tärkeä mahdollisuus päästä uransa alkuun sekä saada kokemusta ja kontakteja. Hankkeen siipien suojissa opiskelijoilla oli erinomainen mahdollisuus testata kykyjään ja kiinnostustaan sekä hakea omaa suuntautumista alalle. Dialogi yrittäjän, ohjaajien ja toisten opiskelijoiden kanssa oli parhaimmillaan hyvin hedelmällistä.

- Opintojen ohessa suoritettu käytännön projekti terävöitti tulevaa ammattikuvaa ja kasvatti itseluottamusta. Hankkeen myötä alkanut työ ja syntyneet kontaktit ovat poikineet ainakin minulle lukuisan määrän toimeksiantoja ja avanneet ovia eteenpäin, Henna tiivistää.

Vuonna 2000 Henna ryhtyi suunnittelemaan Levi Center Hullu Porolle 36 huonetta käsittävän hotellin sisustusta. Prosessi opetti kasvamaan taiteilijana ja suunnittelijana tehtävien myötä.

- Tilaustyö opetti kokonaisuuden hallintaa ja sitä kuinka saada tilaus puhumaan ympäristön visuaalista kieltä, jossa kuuluu ympäristön, yrityksen ja yrittäjän ääni. Yhteistyö matkailuyrittäjän kanssa on ollut varsin jännevä ponnahduslauta uralleni. Yhteistyön myötä olen saanut itseluottamusta ja ennen kaikkea mahdollisuuden toteuttaa käytännön sisustustyön lisäksi myös uniikkeja taideteoksia, joista viimeisin on yli viiden neliömetrin kokoinen huovutettu teos "Sukupolvelta toiselle", Henna iloitsee.

Matkailututkimuksen yhteistyötä voitaisiin tiivistää

Hennan pääaineena on tekstiilisuunnittelu. Matkailu on hänellä sivuaineena. Aineyhdistelmäänsä Henna pitää hyvänä, koska hän on erityisen kiinnostunut matkailuun liittyvistä tekstiileistä. Häntä kiinnostaa millaisia ovat matkailun tekstiilit, millaisia ne ovat olleet ja millaisia ne voisivat olla.

- Lapin yliopiston taiteiden tiedekunnan eri yksiköt ovat tehneet varsin paljon yhteistyötä matkailuyritysten kanssa, kukin omassa piirissään. Mielestäni matkailututkimuksen yh-

teistyötä voitaisiinkin lisätä yliopiston eri yksiköiden ja tiedekuntien välillä. Matkailun monitieteisessä tarkastelussa tekstiilisuunnittelun tehtäväksi jäisi pohtia matkailun visuaalista puolta, Henna ehdottaa.

Kypsyminen tekstiilimuotoilijaksi

Hennan kypsyminen tekstiilimuotoilijaksi on vaatinut oman aikansa. Hän kertoo saaneensa entistä syvällisemmän kosketuksen taiteensa tekemiseen vasta tekstiilisuunnittelun yliopistollisten opintojen myötä.

- Akateemisten opintojen myötä olen opinut luottamaan itseeni ja tekemään työtä oman persoonani kautta. Nykyään uskallan

tuoda töihini oman taiteellisen näkemykseni ja tulkintani, Henna paljastaa.

Tällä hetkellä Henna asuu ja työskentelee Lapualla suvun vanhassa pihapiirissä, navetaan remontoitussa ateljeessa.

- Tekstiilisuunnittelun opinnot Lapin yliopiston taiteiden tiedekunnassa tekivät minusta taiteilijan ja yrittäjän. Lisäksi ne palauttivat minut juurilleni, esi-isieni pihapoluille. Vanhan pihapiirin koivun juurelta olen löytänyt paikan, jonka juurelta katsoa kohti taivasta, tulevaisuuteen, Henna pohtii.

Olli Tiuraniemi

Henna Mantere

Henna Mantere (s.1976) on kotoisin Lapualta. Hän valmistui ylioppilaaksi Savonlinnan taidelukion kuvaamataidon linjalta vuonna 1995. Artenomiopintoja hän suoritti Rovaniemen taide- ja käsiteollisuusoppilaitoksen tekstiiliosastolla vuosina 1995-1997. Opinnot Lapin yliopiston taiteiden tiedekunnan tekstiili- ja vaatetussuunnittelun yksikössä hän aloitti vuonna 1997. Hänen pääaineenaan on tekstiilisuunnittelu ja sivuaineena matkailu. Taiteen maisteriksi hän valmistuneena tänä vuonna. Työurallaan Henna Mantere on toiminut mm. ateljeeompelijana, kuvaamataidon opettajana, struktuurisuunnittelun ja studiotyön opettajana, freelancer -tekstiilisuunnittelijana sekä projektipäällikkönä.

Ryhmänäyttelyihin hän osallistunut vuodesta 1996 lähtien.

Lisätietoja:
www.netikka.net/hennamantere

Lotta Määttänen Maalatessani olen kuin matkalla

Kuvataiteilija Lotta Määttänen vertaa taiteilijaksi ajautumistaan puroon tai jokeen, joka löytää lopulta uomansa. Pensseli ja kynä tukivat hänen mielikuvitustaan lapsesta lähtien, joten ylioppilaaksi päästyään hän hakeutui opiskelemaan taidekoulu Maahan vuonna 1987. Opinnot Kuvataideakatemiassa hän aloitti vuonna 1989. Kuvataiteen maisteriksi hän valmistui vuonna 1996.

- Kuvataideakatemian opettajat *Leena Luostarinen* ja *Outi Heiskanen* avasivat ja vapauttivat taiteen tekemistäni. Tänäpäin taiteeni syntyy oman elämäni kautta, siitä mitä olen nähnyt ja kokenut. Näin henkilökohtaiset kokemukset tulevat yleisesti ihmistä koskettavaksi, Lotta pohtii.

Maalaaminen on Lotan pääasiallinen työskentelymuoto. Yleensä hän ei suunnittele etukäteen maalaustensa aiheita, vaan aihe alkaa hahmottua työn kuluessa vähitellen kuin itsestään.

- Joskus maalaan maalauspuhjan kokonaan jollakin värillä ja piirrän siveltimellä määrälle maalille. Työskentelyn jatkuessa saatan vaihtaa pohjaväriä ja aloittaa jälleen alusta. Teen usein useampia maalauksia samasta aiheesta, tai niin, että niissä toistuu sama hahmo, kuten esimerkiksi pallomainen ihmishahmo, jolloin työ lähtee etenemään jostakin tutusta kohti tuntematonta. Työskentelyn eri vaiheet kuultavat joskus maalausteni maalikerrosten lävitse. Ne ovat ikään kuin tahroja tai virheitä, joista voi lukea miten mieleni on muuttunut työskentelyn kuluessa. En osaa kertoa sanoin, miksi toisteni tulee juuri sellaisia kuin niistä tulee. Tosin joskus oivallan jälkepäin miten joku työ liittyy tiettyyn elämänvaiheeseen, Lotta kuvaa maalaustensa syntyprosessia.

Eläinaiheista ihmisfigureihin

Lotalla on aina ollut suora yhteys luontoon ja eläimiin, mikä näkyy myös hänen maalaustensa aihevalinnoissa. Kuvataideakatemian aikoina maalauksissa oli mm. apinoita ja kissaeläimiä, myöhemmin vuohia ja lampaita. Kuvataideakatemian lopputyönäyttelyssä maalausten aiheena oli vesi ja veden heijastukset. Näyttelyä varten hän liikkui paljon

luonnossa etsimässä aiheita, tekemässä luonnoksia ja valokuvaamassa.

Myöhemmin vesiaiheisiin maalauksiin tuli mukaan myös ihmishahmo, morsian ja joutsen. Työt olivat aihepiiriltään ja tunnelmaltaan kansallisromanttisia. Niissä oli nähtävissä ripaus sinisävyä ja surumielisyyttä, perisuomalaista järvimaista.

Lotan töissä voi havaita myös jaksoja, jolloin hän on käyttänyt esimerkiksi keltaista väriä, ilman mitään erityistä päätöstä maalata juuri keltaisella.

- En ole erityisesti yrittänyt pysytellä taiteessani missään värissä, vaan pikemminkin väri on aina ollut minulle jonkinlainen kanaava, jonka kautta olen pystynyt työskentelemään, Lotta kuvaa.

Keltaisen jälkeen Lotta siirtyi käyttämään töissään myös tussia ja akvarellia. Ajanjakson työt olivat yksivärisiä, joko punaisia tai mus-

Juhla-asussaan, akvarelli, 56 cm x 38 cm, 2003.

Mahdollinen lomaromanssi, öljyväri, 74 cm x 95 cm, 2000.

tia, pienikokoisia puuaiheisia maalauksia. Viime vuosina hän on maalannut puna- ja ruskeasävyisiä töitä, joissa aiheena on usein ihmisfiguuri ja kuu.

Värin ja sommittelun merkitys

Viime vuosina värin ja sommittelun merkitys on kasvanut Lotan töissä entisestään. Maalattaessaan hän miettii väriä ja sen merkitystä entistä tietoisemmin. Enää väri ei ole hänelle itsestäänselvyys, joka vain tulee jostakin, vaan väri on alkanut saada osin tietoisia merkityksiä. Näin väristä ja sommittelusta on tullut entistä tiiviimpi osa maalauksen sisältöä.

- Etsin maalatessani itseäni miellyttäviä väriyhdistelmiä. Saatan tehdä samasta aiheesta monta työtä sommittelua ja väriä varioiden. Viime aikoina silmäni ovat miellyttäneet punaisen ja ruskean sävyt. Kuvittelen maalaukseni tapahtumien, henkilöiden ja näkymien olevan yksityiskohtia jostakin suuremmasta kokonaisuudesta jossakin tuntemattomassa maanosassa. Maalatessani olen kuin matkalla. Maalaan matkalla näkemääni tai jonkun toisen näkemää, Lotta kuvailee.

Poikkitaiteellisia esityksiä

Maalaamisen ohessa Lotta tekee satunnaisesti kolmiulotteisia töitä sekä pienimuotoisia varjoteatteri-esityksiä ja juonellisia kuvaelmia yhdessä *Johanna Kiiivaskosken* kanssa.

- Yksinäisen maalaamisen ohella poikkitaiteelliset esitykset ovat tuntuneet mukavalta vaihtelulta. Esitykset saivat alkunsa siitä kun teimme eräille syntymäpäiville tilaustyönä elefanttiesityksen. Ideana esityksessä oli tempuja tekevä intialainen norsu kouluttajineen. Sen jälkeen olemme tehneet esityksiä eri tilaisuuksiin sekä itsenäisiksi teoksiksi. Esityksiin kuuluu yleensä myös elävä musiikki tai muuta äänimaailmaa, Lotta sanoo.

Taiteiden tiedekunnan vierailevana taiteilijana Lotta on päässyt hyvin työn alkuun. Hänen mielestään Rovaniemellä on ollut hyvä työrauha ja työilmapiiri.

- Olen maalannut Rovaniemellä useita versioita itkevästä kukasta. Vesiaihe on muuttunut uusimmissa töissäni pisanan tai kyyneleen muotoon. Työt olen tehnyt lähinnä öljyväreillä, Lotta kertoo.

Olli Tiuraniemi

Lotta Määttä työskentelee Wihurin säätiön vierailevana taiteilijana Lapin yliopiston taiteiden tiedekunnassa tänä keväänä. Hän maalaa itsensä kautta, suodattaa omia kokemuksiaan kankaalle.

- Kuvataiteilijan ammatti mahdollistaa omaan elämään pureutumisen, itsensä kanssa työskenteilyn, mikä on perin harvinaista "herkkua" näinä aikoina, Lotta kuvaa ammattiaan.

Lotta Maria Määttä

Lotta Määttä (s.1968) asuu ja työskentelee Helsingissä. Hän on Taidemaalariiliiton ja Helsingin taiteilijaseuran jäsen.

Koulutus

1994 – 96 Kuvataideakatemia, loppututkinto
1989 – 93 Kuvataideakatemia, maalauksen laitos
1987 – 89 Taidekoulu MAA

Yksityisnäyttelyt

2004 Galleria Valo, Rovaniemi
2002 Galleria Bakeliittibambi, Helsinki
2001 Galleria Joella, Turku
2000 Galleria Bakeliittibambi, Helsinki
1998 Galleria Bakeliittibambi, Helsinki
1997 Galleria Be'19, Helsinki
1996 Galleria Katariina, Helsinki
1996 Taidekeskus Mäntinranta, Tampere
1993 Lopputyönäyttely, Kuva:n galleria, Helsinki

Ryhmä- ja yhteisnäyttelyt

Lotta Määttä on osallistunut yhteensä noin pariinkymmeneen ryhmä- ja yksityisnäyttelyyn vuodesta 1992 lähtien. Merkittävimmät näyttelyistä ovat Nuorten näyttely, Helsingin taidehallissa 1995, Uniikki kuvataidetta Fiskarsissa 2002 ja Nuoret Helsingin taidehallissa 2003.

Lotta Määttäs töitä on ostettu useisiin eri taidekokoelmiin.

Muu taiteellinen toiminta

Lotta Määttä on osallistunut viime vuosina erilaisiin poikkitaiteellisiin esityksiin yhdessä Johanna Kiiivaskosken kanssa.

Kurt Vonnegutin, John Irvingin ja Stephen Kingin tuotannon naiskuvat

Filosofian tohtori Heidi Strengellin väitöskirjan aiheena ovat Kurt Vonnegutin, John Irvingin ja Stephen Kingin naiskuvaukset. Tutkimuksessa peilataan Vonnegutin, Irvingin ja Kingin tuotannon naishahmoja amerikkalaisen yhteiskunnan naiskuvaan.

FT Heidi Strengellin väitöskirjassa kysytään: kuinka kolme valkoista miespuolista menestyskirjailijaa kuvaavat naisia tuotannossaan, millaisia eroja ja yhteneväisyyksiä naiskuvauksista löytyy, ja voiko populaarikirjallisuus muokata lukijoidensa maailmankuvaa, naiskäsitystä ja jopa naisten rooleja yhteiskunnassa.

Heidi Strengellin tutkimuksessa kirjailijoiden tuotannon tarkastelun lähtökohtana on naisarkkityyppi. Kasvatustieteessä ja psykologiassa arkkityyppejä on tutkittu paljon. Strengellin tutkimuksessa uutta on se, että siinä etsitään systemaattisesti arkkityyppejä myös genre- ja formulakirjallisuudesta.

Tutkimuksessa käytetään metodina Jungin arkkityyppiteoriaa ja erityisesti anima-arkkityyppejä, joka kuvaa miehen käsitystä naisesta. Animien ilmenemismuotoja ovat kreikkalaisen mytologian seitsemän jumalatarta. Heidän erilaiset hahmonsarjat tarjoavatkin monipuolisen alustan analysoida kolmen valkoisen menestyskirjailijan naiskäsitystä.

Tutkimuksen mukaan Kingin hahmoista löytyy melko puhtaita arkkityyppejä. Irvingin naishahmot ovat yleensä useiden arkkityyppien sekoituksia. Vonnegutin hahmot puolestaan uhmaavat usein kaikkia määritelmiä. Arkkityypeistä voidaan päätellä, että Vonnegut, Irving ja King ovat humanisteja, jotka pyrkivät osoittamaan tuotannossaan rodullisen, sosiaalisen ja sukupuolisen epätasavertisuuden ilmentymiä.

Heidi Strengell (s.1965 Pelkosenniemi) valmistui filosofian maisteriksi Helsingin yliopiston humanistisesta tiedekunnasta vuonna 1989, pääaineenaan pohjoismaiset kielet. Filosofian tohtoriksi hän väitteli Helsingin yliopiston humanistisesta tiedekunnasta vuonna 2003. Lapin yliopiston kielikeskuksen johtajana hän on toiminut 1.8.2003 lähtien.

Vonnegut kertoo satiirin keinoin yksilön epävarmasta tilasta kohtalon voimien leikkikäluna. Irving keskustelee raiskauksesta, abortista ja aviorikoksesta dickensiläisen epiikan viitekehyksessä. King puolestaan kuvaa yksilön epävarmuutta, pelkoa ja kärsimystä kauhun välineillä. Naisia kirjailijat kuvaavat tuotannossaan lähes aina kunnioittaen ja sympaattisesti.

Kirjailijoiden tuotannon keskeinen pohdinta keskittyy ydinperheen ympärille. Irvingille onnen täyttymys löytyy perheestä, jonka sisällä "soditaan", mutta jonka kautta yksilö kehittyy ideaaliseen mittaansa. Vonnegut ja King kuvaavat myös perheitä, mutta heidän hahmonsarjat tyydyttävät emotionaaliset tarpeensa yleensä ydinperheen ulkopuolella ystävien ja kanssakärsijöiden seurassa. Erilaisista taustoistaan huolimatta Vonnegut, Irving ja

King ovat humanisteja ja moralisteja, jotka tuntuvat varsin tietoisesti pyrkivän edistämään tärkeänä pitämäänsä sosiaalista, rodullista ja sukupuolista tasa-arvoa.

Heidi Strengellin tutkimus kuuluu kasvatustieteen alaan.

ot

Filosofian tohtori Heidi Strengellin kasvatustieteen alaan kuuluva väitöskirja *"You Can't Kill the Goddess". Female Archetypes in Vonnegut, Irving and King Stories* tarkastettiin Lapin yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnassa 12.3.2004. Vastaväittäjänä tilaisuudessa toimi professori *Irina Buchberger* Helsingin yliopistosta ja kustoksena professori *Kaarina Määttä* Lapin yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnasta.

Kansakoulujen johtokunnat koulutoimintaa järjestämässä vuosina 1866-1921

Kasvatustieteiden maisteri Kyösti Kilpivaaran väitöstutkimuksessa tarkastellaan Pudasjärven, Simon ja Ranuan kansakoulujen johtokuntien toimintatapoja vuosina 1866-1921. Tutkimus kohdistuu yksityiskohtaisiin koulutapahtumiin ja sen keskiössä on kirjoitustaidoton kansa, joka rakensi kylän kansakoulua kirjaimellisesti pystymetsästä.

KM Kyösti Kilpivaaran väitöstutkimuksen mukaan koko kansan koulun kehittäminen vauhdittui keisarin määräyksellä autonomisessa Suomessa vuonna 1856. Simossa ja Pudasjärvellä taajamien koulut perustettiin vuonna 1872. Johtokuntiin valittiin pitäjän keskeisiä vaikuttajia. Autoritääriset koulujen keulahahmot, kuten kirkkoherra Johan Alfred Keckman Simossa, säätyläispiirit Pudasjärvellä sekä pitäjien mahtitalonpojat toivat uskottavuutta kouluhankkeisiin. Tavalliselle kansalle kirkonkylien koulut jäivät lähinnä ”näyteikkunoiksi”.

Lestadiolainen herätysliike nosti varsinkin Pudasjärvellä kansan itsetuntoa ja alkoi 1880-luvun lopulta lähtien esittää myös koulutuksellisia vaatimuksia. Pudasjärvellä opetus alkoi yksityisen piirin koulussa vuonna 1888. Yksityinen koulukartano rakennettiin muutamaa vuotta myöhemmin myös Ylisimoon ja Ranuan Saukkojärvelle.

- Tuohon aikaan puolet Simon ja Pudasjärven alueen kouluista oli yksityisiä, joita kuitenkin tuettiin valtion varoin. Vuoden 1866 asetukseen pohjautuva lainsäädäntö soi yksityiselle koulupiirille varsin itsenäisen aseman, mikä näytti sopivan itsenäisille ja itsepäisillekin talonpojille, Kilpivaara huomauttaa.

Keinoja kouluinnostuksen herättämiseksi

Tutkimuksen mukaan kansakoulujen oppilasmäärät jäivät alkuinnostuksen jälkeen pieniksi. Koulusta ei tullutkaan sellaista hyvinvointia jakavaa sampoja kuin oli odotettu. Kansakoulua käymättömät näyttivät pärjäävän siinä missä koulun käyneetkin. Kirkon kiertokoulun katsottiin yleisesti riittävän talonpojan tai torpparin opintarpeeseen.

- Johtokunnat joutuivat etsimään keinoja kouluinnostuksen herättämiseksi. Esimerkiksi Hetekylän koulun johtokunta sai vuonna

1893 hätäapukomitealta Helsingistä varoja kouluruokailun järjestämiseksi. Samoin Ranuankylälle onnistuttiin saamaan vuonna 1902 puoli tonnia jauhoja ja 150 markkaa rahaa koulukeittolan toimintaa varten. Toimenpiteet johtivat toivottuun tulokseen, sillä topariperheistä lähdettiin joukolla kouluun, kun tiedossa oli lämmin ateria, Kilpivaara toteaa.

Kansakoululla oli opetuksen lisäksi selkeä sosiaalinen tehtävä: johtokunta toimi myös ”sosiaalitoimistona”, joka järjesti huoltoapua ja tulonsiirtoja, eräänlaista aluetukea köyhille kulmakunnille. Materiaalinen avustaminen oli varattomalle lapselle monesti koulunkäynnin edellytys.

- Eräskin poika Ranuan Ylisimossa yritti kulkea koulua paljain jaloin joulukuun asti siinä toivossa, että olisi saanut koulusta uudet kengät, Kilpivaara kuvailee.

Ankaraa koulukuria arvosteltiin

Oppilaan asema ja huolto nousivat huomion kohteeksi varsinkin 1910-luvulla. Myös koulun ja opettajan toimintatapoihin kiinnitettiin huomiota. Ankaa koulukuri sai osakseen kritiikkiä. Simossa, Ranualla ja Pudasjärvellä johtokunnille tuli valituksia ”vanhan koulun” menetelmistä.

- Simossa opettaja veteli epärehellistä oppilasta nahkaremmillä takapuolelle. Kun äiti kanteli opettajan aiheuttaneen lapselle ruuhjeita, oppilas erotettiin koulusta, Kilpivaara kuvailee.

Myös Pudasjärven koulun johtokunta yritti puuttua oppilaiden epäinhimilliseen kohteluun. Johtokunnan kaksi jäsentä kantelivat opettajan menettelystä piiritarkastajalle ja kouluylivaltuutukseen.

- Opettajan ansiot katsottiin kuitenkin niin suuriksi, että hänelle annettiin ainoastaan muistutus ja hänen tuli kohdella oppilaita

lempeämmin vastaisuudessa, Kilpivaara sanoo.

Ruumiillinen kuritus kiellettiin kansakouluissa vuonna 1914, mutta siitä huolimatta vanhat käytännöt säilyivät kouluissa vielä pitkään. Koulusta ei muodostunut ainakaan vielä koulun taipaleen alkuaikoina kansakoulun suunnittelijan, Uno Cygnauksen ajatusten mukaista oppimisympäristöä, jossa vuorovaikutus olisi ”sydämellistä yhteiselämää” oppilaiden ja opettajan kesken, tutkimuksessa todetaan.

ot

Kasvatustieteiden maisteri Kyösti Kilpivaaran väitöskirja *Höyryävää keittoa pakaspäivänä – Kansakoulun johtokunnat koulutoimintaa järjestämässä Pudasjärvellä, Simossa ja Ranualla vuosina 1866-1921* tarkastettiin Lapin yliopiston Kasvatustieteiden tiedekunnassa 27.3.2004. Vastaväittäjänä tilaisuudessa toimi professori Martti T. Kuikka Helsingin yliopistosta ja kustoksena professori Kari E. Nurmi Lapin yliopistosta.

Luokanopettaja Kyösti Kilpivaara (s.1958 Kuusamossa) valmistui kasvatustieteiden maisteriksi Lapin korkeakoulusta vuonna 1983. Historian aineenopettajan pätevyyden hän suoritti Oulun yliopistossa vuonna 2001. Työurallaan hän on toiminut luokanopettajana Pyhäjärvellä, Kuusamossa ja nykyisin Ranualla.

Lasta pitäisi kuunnella entistä enemmän huostaanotoissa ja sijoituksissa

Kiintymyssuhteissaan turvattuutta ja ristiriitaan kokeneet lapset koetaan usein vaikeina kohdata. Häpeä, pelko, syyllisyys, suru ja viha ovat näille lapsille tuttuja. Tällaista lasta kuultaessa ei ole tärkeää ainoastaan se, mitä lapsi kertoo, vaan myös se mitä hän jättää kertomatta. Lapsen tapa ilmaista itseään kertoo hänen ja hänen sijaisperheensä mahdollisesta tuen tarpeesta, todetaan Paula Raution lisensiaatin tutkimuksessa.

Sosiaalityöntekijä Paula Raution tutkimuksen mukaan lastensuojelussa olevat lapset ovat yleensä kiintymyssuhteissaan turvattomia elämäkokemustensa ja varhaisten hoivakokemustensa vuoksi. Se, että lapsi on joutunut kohtaamaan kiintymyssuhteissaan turvattuutta, puutteellista hoivaa sekä huostaanoton ja sijoituksen mukanaan tuomia ihmissuhteiden menetyksiä, vaikuttaa lapsen tapaan hahmottaa maailmaa.

Varhaisilla hoivakokemuksilla on vaikutusta siihen kokeeko lapsi itsensä tärkeänä ja huolenpidon arvoisena, kokeeko hän voivansa turvautua häntä hoitaviin aikuisiin sekä siihen miten hän ilmaisee tunteitaan. Se, mitä lapsi sanoo, ei välttämättä kerro sitä mitä hän tuntee. Välttelevästi kiinnittynyt lapsi välttää tunteiden ilmaisua, kieltää tarvitsevuutensa, eikä hän kykene haastattelutilanteessa luottamaan siihen, että hän voi turvallisesti kertoa asioistaan.

Sijaisperheessä lapsella on mahdollisuus vähitellen muuttaa sisäistä työmalliaan ja oppia uusia vuorovaikutustapoja. Tämä voi kuitenkin viedä vuosia ja vaatii hänen ympärillään olevien aikuisten tukea ja ymmärrystä, mikä asettaa sijoitetun lapsen kuulemiselle erityisiä haasteita ja erityisosaamista. Se, että lapsi voi ja saa kiinnittyä turvallisesti häntä hoitaviin aikuisiin auttaa häntä sisäistämään kuvaa itsestään kyvykkäänä ja aktiivisena yksilönä, joka ansaitsee suojelua.

Tutkittujen lasten kuulemiseen Paula Rautio käytti kiintymyssuhdehaastattelua, joka on osoittautunut erittäin hyödylliseksi kun tutkitaan lapsia, jotka ovat kasvaneet turvattomissa olosuhteissa. Tutkimustaan varten Rautio haastatteli 11 sijoitettua 8-12 -vuotiasta lasta.

ot

Paula Rautio valmistui yhteiskuntatieteiden maisteriksi Lapin yliopistosta vuonna 1990. Hän on työskennellyt huostaanotettujen lasten perhesijoitusten parissa vuodesta 1989 lähtien. Pelastakaa Lapset ry:n sosiaalityöntekijänä ja aluejohtajana hän on ollut tekemässä lukuisia perhesijoituksia.

Sosiaalityön ammatillinen lisensiaatin tutkinto

Valtakunnallinen sosiaalityön yliopistoverkosto SOSNET järjestää sosiaalityön ammatillista lisensiaatinkoulutusta sekä tutkijankoulutusta ja edistää peruskoulutukseen liittyvää yhteistyötä. SOSNETiin kuuluu kuusi yliopistoa: Helsingin yliopisto, Jyväskylän yliopisto, Kuopion yliopisto, Lapin yliopisto (koordinoi toimintaa), Tampereen yliopisto ja Turun yliopisto.

Sosiaalityön ammatillinen lisensiaatinkoulutus on yhteiskunta- tai valtiotieteiden lisensiaatin tutkintoon johtavaa koulutusta. Koulutuksen lähtökohtana on ammatinkäytäntöjen tieteellisen perustan vahvistaminen ja tutkivaan työotteeseen perustuvan ammattitaidon edistäminen.

Tutkinto suoritetaan työn ohessa neljässä vuodessa sosiaalityöntekijän kelpoisuuden tuottaneen maisteritutkinnon pohjalta valitulla sosiaalityön erikoisalalla. Kutakin erikoisalaa opiskelee kerrallaan 25 opiskelijaa ja heidät valitaan kaikista SOSNETin yliopistoista.

Ammatillinen lisensiaatintutkinto suoritetaan yhdellä seuraavista erikoisaloista: Lapsi- ja nuorisososiaalityö, Kuntouttava sosiaalityö, Marginalisaatiokysymysten sosiaalityö, Hyvinvointipalvelut ja Yhteisösosiaalityö.

Vuonna 2000 käynnistyneeltä lapsi- ja nuorisososiaalityön erikoisalalta valmistuvat ensimmäiset opiskelijat kuluu kevään aikana. YTM Paula Raution lisensiaatin tutkimus on ensimmäinen Lapin yliopistossa tarkastettava työ.

NÄKYVÄÄ JÄLKEÄ

Seitsemän kertomusta graafisesta suunnittelusta ja yritystoiminnasta

Graafikon työn perusta on taiteellinen ja tekninen ammattitaito. Mutta kuinka yhdistää onnistuneesti taiteelliset, liiketaloudelliset ja viestinnälliset tavoitteet onnistuneesti graafikon työssä? Kysymyksen etsitään vastausta Marja Seligerin toimittamassa Näkyvää jälkeä -julkaisussa.

Näkyvää jälkeä -julkaisu perustuu haastatteluihin ja luontosarjaan, joka toteutettiin Lapin yliopiston taiteiden tiedekunnan Graafisen suunnittelun -maisteriohjelman osana. Graafinen suunnittelu ja yritystoiminta -luontosarjan vierailevia luennoitsijoita pyydettiin kertomaan oman uransa kautta, kuinka taiteellisten ja taloudellisten tavoitteiden yhdistäminen käytännössä tapahtuu.

Näkyvää jälkeä -julkaisu esittelee seitsemän erilaista tarinaa graafisesta suunnittelusta ja yritystoiminnasta. Graafikot *Esa Ojala*, *Pekka Loiri*, *Marja-Leena Muukka* ja *Sami Kortemäki* kuvaavat julkaisussa elävästi ja rehellisesti omaa työtään ja uransa vaihteita. Valokuvaaja *Timo Kirves* sekä mainostoimistoyrittäjät *Jari*

Laakso ja *Sirpa Pulkkinen* laajentavat graafiseen suunnittelun näkökulmaa viestintään ja liike-elämään.

Näkyvää jälkeä -julkaisu on tarkoitettu graafisen suunnittelun opiskelijoille, jotka pohtivat tulevaa työuraansa. Julkaisu ei ole mikään opaskirja, sillä valmiita reseptejä graafisen muotoilun yrittäjyyteen tuskin on. Talouselämässä tarvitaan innovaatiota ja rohkeutta ottaa riskejä, taiteessa taas luovuutta ja näkemystä uusiin ratkaisuihin. Ehkä nämä asiat eivät olekaan niin kaukana toisistaan, kuin joskus kuvittelemme, todetaan julkaisun johdannossa.

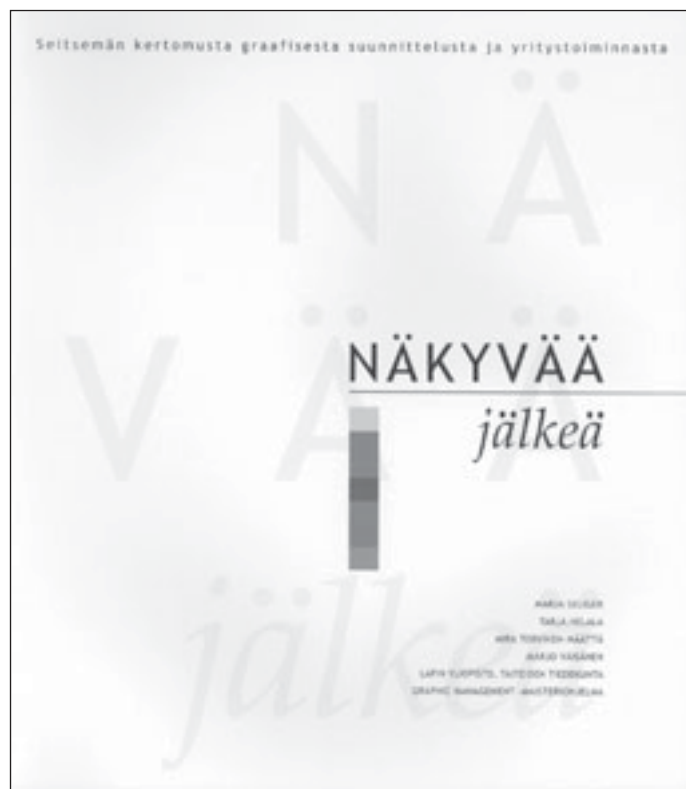
Näkyvää jälkeä julkaisun on toimittanut Graafisen suunnittelun maisteriohjelman kehittämis-

päällikkö *Marja Seliger*. Haastattelut ja julkaisun ulkoasu ovat tehneet maisteriohjelman opiskelijat *Tarja Helala*, *Mira Torvinen-Määttä* ja *Marjo Väisänen*.

Graafisen suunnittelun maisteriohjelma alkoi Lapin yliopiston taiteiden tiedekunnassa keväällä 2002. Maisteriohjelma ja Näky-

vää jälkeä -julkaisu on toteutettu Lapin lääninhallituksen Tavoite 1 ohjelman mukaisella ESR- ja EAKR-hankerahoituksella.

Graafisen suunnittelun
koulutusohjelma:
<http://grama.ulapland.fi>

Tilaukset:
julkaisu@ulapland.fi ,
016 - 341 3217

Rehtori Esko Riepulalta ”Eskon sotapäiväkirja”

Lapin yliopiston rehtori Esko Riepula kuvaa ”Eskon sotapäiväkirja” -julkaisussaan Lapin korkeakoulun perustamiseen liittyneitä värikkäitä alkuvaiheita.

Eskon sotapäiväkirja -julkaisu sisältää 92 päiväkirjamerkintää alaviitteineen. Merkinnot on julkaistu täsmälleen sen sisältöisinä kuin ne on aikanaan tehty. Merkinnoissa kuvataan Lapin korkeakoulun perustamisesta käytyä poliittista kädenvääntöä.

Esko Riepula ryhtyi kirjaamaan ylös tärkeimpinä pitämiään tapahtumia syksyllä 1978 Lapin korkeakoulua koskevan lain eduskuntakäsittelyn aikana. Päiväkirjan ensimmäinen merkintä on tehty 13.10.1978 ja viimeinen 26.4.1979. Ajanjakson kuluessa tehtiin ratkaisut sekä Lapin korkeakoulun että Esko Riepulalta.

- Kun lain läpimeno ei ollut lainkaan varmaa ja esityksestä alkoi ankara kulisien takainen taistelu, päätin panna päivänkohtaiset tapahtumat ylös eli tulini pitäneeksi eräänlaista päiväkirjaa. Kuvaannollisesti ajanjaksoa voi sanoa sodaksi, jossa ei keinoja kaihdettu vihollisen lyömiseksi. Tästä nimi - ”Eskon sotapäiväkirja” - näille nyt julkaistaville merkinnöille, Riepula kirjoittaa päiväkirjansa prologissa.

Esko Riepulalla mukaan taistelussa oli siis kyse Lapin korkea-

koulun lisäksi myös hänen omasta asemastaan.

- Kuten merkinnöistä käy ilmi, aluksi korkeakoulua yritettiin kaataa Riepulalla ja kun oli käynyt selväksi, että korkeakoulu kyllä tulee Riepulaa ruvettiin kaatamaan korkeakoululla. Jostain syystä - jota en tarkkaan ottaen itsekään tiedä - ne vain pysyivät yhdessä, Riepula kirjoittaa.

Päiväkirja osoittaa, että kulisien takainen taistelu Lapin korkeakoulun perustamisesta oli aikanaan varsin kiivasta ja informaation kulku rintamien välillä nykyaikaa ajatellen vaivalloista. Mutta, vanha sanonta siitä, että aika parantaa haavat ja kultaa muistot näyttää pitävän paikkansa tässäkin asiassa.

- Kun nyt - neljännesvuosisata myöhemmin - luen päiväkirjamerkintöjäni, voin jo hymyillä monille tuolloin hymyttömiksi kokemilleni tilanteille. Suomalainen yhteiskunta on tänä aikana kehittynyt valtavasti kypsempään ja sallivampaan suuntaan! Tätä kehitystä toivon Lapin yliopiston omalta osaltaan vievän eteenpäin, Riepula kirjoittaa.

Tilaukset:
julkaisu@ulapland.fi ,
016 - 341 3217

Lapin yliopistoon naistutkimuksen professuuri

Lapin yliopiston hallitus perusti kokouksessaan 10.3.2004 kahdeksan virkaa, nimitti yhden viranhaltijan sekä teki kaksi virkamuutosta. Perustetut virat sisältyvät yliopiston sisäisissä tulossopimuskautta 2004-2006 koskevissa neuvotteluissa sovittuun virkapakettiin.

Lapin yliopiston hallitus perusti naistutkimuksen professorin viran kasvatustieteiden tiedekuntaan 1.8.2004 alkaen. Naistutkimus on vakiinnuttanut asemansa Lapin yliopistossa monitieteisenä oppiaineena, jota voi opiskella kaikissa tiedekunnissa. Virka vahvistaa naistutkimusta Lapin yliopistossa ja tukee jatkotutkintotavoitteiden saavuttamista. Kasvatustieteiden tiedekuntaan sijoittuvan naistutkimuksen ampuessin viran yliopiston hallitus muutti naistutkimuksen assistentin viraksi 1.8.2004 lukien.

Vuoden vaihteessa toimintansa aloittaneeseen kauppatieteiden ja matkailun tiedekuntaan hallitus perusti viisi virkaa. Perustetut virat ovat laskentatoimen yliassistentin virka, johtamisen yliassistentin virka sekä markkinoinnin yliassistentin virka. Kaikki kolme virkaa perustettiin 1.8.2004 lukien. Liiketoimintaosaamisen assistentin viran hallitus perusti 1.8.2004 lukien ja taloudellisten suhteiden assistentin viran 1.4.2004 lukien.

Oikeustieteiden tiedekuntaan yliopiston hallitus perusti Venäjä -

oikeuden tutkimusjohtajan viran ajalle 1.8.2004 - 31.12.2006. Tutkimusjohtajan tehtävänä on kehittää Venäjä -oikeuteen liittyvää tutkijankoulutusta sekä osallistua yliopiston Venäjä -osaamisen kehittämiseen. Hallitus perusti oikeustieteiden tiedekuntaan myös julkisoikeuden, erityisesti kulutusverotus, lehtorin viran 1.8.2004 lukien. Kulutusverotus on tiedekunnan vahva osaamisalue ja virka vahvistaa opiainetta edelleen.

Oikeustieteiden tiedekunnan osa-aikaisen oikeusinformatiikan professorin viran yliopiston hallitus muutti kokoaikaiseksi viraksi 1.8.2004 lukien. Osa-aikainen oikeusinformatiikan professorin virka oikeustieteiden tiedekuntaan perustettiin syksyllä 1995.

Lapin yliopiston hallitus nimitti filosofian maisteri *Jörn Severidtin* kielikeskuksen saksan kielen lehtorin virkaan 1.4.2004 lukien. Severidt on valmistunut filosofian maisteriksi Hampurin yliopistosta vuonna 1996. Hän on toiminut saksan kielen tuntiopettajana Lapin yliopistossa vuodesta 1998 lähtien.

Bruce Forbes Yhdysvaltain arktisen tutkimusjärjestön johtokuntaan

Arktisen globaalimuutoksen tutkimusprofessori Bruce Forbes on nimitetty Yhdysvaltain arktisen tutkimusyhteistyöjärjestö *ARCUS'* in johtokuntaan. Johtokunnan jäsenyys on kolmivuotinen. Johtokuntaan kuuluu puheenjohtajan lisäksi 12 jäsentä.

Lapin yliopiston arktisessa keskuksessa tutkimusprofessorina toimiva filosofian tohtori Bruce Forbes tutkii ihmisen ja ympäristön välistä suhdetta arktisen alueen ekosysteemeissä.

Yhdysvaltain arktisen tutkimusyhteistyön järjestö *The Arctic Re-*

search Consortium of the United States on perustettu vuonna 1988. Järjestön toimitilat sijaitsevat Fairbanksissa Alaskassa. Järjestön tehtävänä on mm. edistää arktisten tieteenalojen koulutusta ja alan monitieteistä opetusta sekä tiedottaa arktisesta tutkimuksesta.

Antero Ikäheimo jatkaa Lapin yliopistosäätiön johdossa

Lapin yliopistosäätiön hallitus valitsi maaliskuussa 2004 teollisuusneuvos, hallituksen puheenjohtaja Antero Ikäheimon jatamaan seuraavat kolme vuotta säätiön hallituksen puheenjohtajana. Säätiön varapuheenjohtajana toimii hallintojohtaja *Risto Liisanantti* Torniossa. Säätiön hallituksen muut jäsenet edustavat laajasti lappilaisista elinkeinoelämää.

Lapin yliopistosäätiö perustettiin vuonna 1980 tukemaan yliopiston

kehittämistä. Säätiön rooli on ollut merkittävä mm. Lapin yliopiston kauppatieteellisen koulutuksen kehittämisessä. Säätiö on hankkinut yliopistolle Rovaseudun kuntien ja paikallisen elinkeinoelämän tuella useita lahjoitusprofessoreja.

Apurahoja myöntäessään säätiö on suunnannut tukensa lähinnä opiskelijoiden kansainvälisen vaihdon edistämiseen.

- Yliopistosäätiö on joustava ja luotettava taho uusien asioiden ja

lappilaisten nuorten tukemiseen, kertoo säätiön asiamies, hallintojohtaja *Juhani Lillberg*.

Säätiöön onkin kertynyt vuosien mittaan lahjoitusvaroin jo kahdeksan erillisrahastoa omine käyttösääntöineen. Uusin rahasto, arktisen taiteen ja tutkimuksen rahasto, perustettiin Lapin yliopistosäätiöön vuoden vaihteessa.

Susann Vihma Lapin yliopiston dosentiksi

Lapin yliopiston hallitus nimitti kokouksessaan 24.3.2004 taiteen tohtori Susann Vihman muotoilun semantiikan ja historian dosentiksi taiteiden tiedekuntaan. Lisäksi hallitus hyväksyi vuoden 2003 tilinpäätöksen.

Susann Vihma on väitellyt taiteen tohtoriksi Taideteollisessa korkeakoulussa vuonna 1995. Hänen väitöskirjansa on visuaalisen semantiikan perusteos Suomessa. Susann Vihman nimittäminen dosentiksi taiteiden tiedekuntaan vahvistaa tiedekunnan opetustarjontaa.

Kauppatieteiden ja matkailun tiedekunnan kulttuurimatkailun professorin viran yliopiston hallitus muutti matkailun kulttuurintutkimuksen professorin viraksi. Uusi nimike vastaa aikaisempaa paremmin professuurin tehtäväkuvaa.

Yliopiston hallitus hyväksyi kokouksessaan myös lausunnon yliopistojen tutkintoja koskevasta asetusluonnoksesta sekä Lapin yliopiston toimintakertomuksen ja tilinpäätöksen vuodelta 2003. Yliopiston kokonaismenot olivat viime vuonna 36,3 miljoonaa euroa. Kuluvalle vuodelle määrärahoista siirtyi noin kolme miljoonaa euroa.

Kuntoutus pääaineeksi Lapin yliopistossa

Syksystä 2004 alkaen Lapin yliopiston yhteiskuntatieteiden tiedekunnassa on mahdollista opiskella pääaineena myös kuntoutusta. Tiedekuntaan otetaan vuosittain 20 kuntoutuksen pääaineopiskelijaa.

Kuntoutuksen oppiaineen si-
joittuminen Lapin yliopiston yhteiskuntatieteiden tiedekuntaan heijastelee annettavan opetuksen sosiaalitieteellistä ja psykologista painotusta. Kuntoutuksen opiskelijalle hyvin soveltuvia sivuaineita yhteiskuntatieteiden tiedekunnassa ovat sosiologia, psykologia, sosiaalipolitiikka, sosiaaligerontologia, hallintotiede ja julkisoikeus. Lisäksi sivuaineita voi valita myös muista tiedekunnista tai Oulun yliopistosta.

Kuntoutuksen opetus Lapin yliopiston yhteiskuntatieteiden tiedekunnassa pyrkii vastaamaan yhteiskunnallisen kehityksen haasteisiin. Kuntoutus ymmärretään nykyään yksilön ja ympäristön muutospro-

sessiksi, jonka tavoitteena on toimintakyvyn, itsenäisen selviytymisen, hyvinvoinnin, elämänhallinnan ja työllisyyden edistäminen. Lisäksi väestön ikääntymiseen liittyvät kysymykset, työkyvyn ja työssä jaksamisen tukeminen, sosiaalisen syrjäytymisen ehkäisy sekä lasten ja nuorten psyykkisen hyvinvoinnin ja selviytymisen ongelmat edellyttävät määrätietoista kehitystyötä.

Opetusministeriö on myöntänyt Lapin ja Oulun yliopistolle määrärahan kuntoutuksen opetuksen ja tutkimuksen kehittämistä varten vuosiksi 2002-2006. Perusteluina on ollut kuntoutuksen yliopistopetuksen ja tutkimuksen vakiinnuttaminen.

Lapin yliopisto laajentaa opettajien täydennyskoulutusta

Lapin yliopiston kasvatustieteiden tiedekunta laajentaa opettajien täydennyskoulutusta liikunnan ja matematiikan sivuaineopinnoilla. Laajentamalla koulutusta tiedekunta haluaa osaltaan vahvistaa opetuksen laatua Pohjois-Suomen kouluissa.

Lapin yliopiston kasvatustieteiden tiedekunta on tehnyt sopimuksen Jyväskylän ja Oulun yliopiston kanssa liikunnan ja matematiikan koulutuksen tarjoamisesta pohjoissuomalaisille opettajille.

Liikunnan 20 opintoviikon laajuiset sivuaineopinnot toteutetaan yhteistyössä Jyväskylän yliopiston liikunta- ja terveystieteiden tiede-

kunnan kanssa. Koulutukseen voivat hakeutua opettajat, jotka ovat suorittaneet 15 opintoviikon laajuiset liikunnan opinnot. Ensi syksynä alkavaan liikunnan koulutukseen valitaan 16 opiskelijaa. Opinnot on mahdollista suorittaa työn ohessa.

Oulun yliopiston tutkintovaatimusten mukaiset matematiikan cum laude -opinnot alkavat huhti-

kuussa. Koulutus on monimuoto-opetusta ja se toteutetaan pääosin iltaja viikonloppuopetuksena niin, että siihen on mahdollista osallistua töiden ohella.

Molemmat koulutukset kustantaa opetusministeriön opettajankoulutuksen laajennusohjelma, joten ne ovat opiskelijoille opetuksen osalta maksuttomia.

Lisätietoja:
www.ulapland.fi/opekas

Lapin yliopistossa alkaa ammattitutkijakoulutus

Lapin yliopiston yhteisessä tutkijakoulussa käynnistyy syyslukukaudella 2004 ammattitutkijakoulutus tutkimukseen suuntautuneille jatko-opiskelijoille. Koulutukseen otetaan 10 jatko-opiskelijaa.

Tutkijakoulutuskokonaisuus on suunniteltu ammattitutkijana toimimisen ja tieteellisen tutkimuksen ammatillistumisen näkökulmasta. Kokonaisuudessa rakentuu tutkijapätevyys, jolla pystyy toimimaan erilaisissa - akateemisissa tai muissa - tutkimustehtävissä, ja jolla erottaudutaan positiivisesti työ- ja rahoitusmarkkinoilla.

Koulutus on n. 35 ov:n laajuisen kokonaisuus, josta lukukausittain tarjotaan 5-7 ov. Koulutus tar-

joaa intensiivistä, räätälöityä tukea omalle tutkimukselle ja tutkijauralle, tutkimuksellisten taitojen kehittymiselle ja kansainvälisten kontaktien synnylle. Koulutus tarjoaa myös tutkijayhteisön tuen ja kannustavan ryhmän. Lisäksi koulutuksen kautta on mahdollisuus hakea rehtorin tutkimusstipendijä, joita jaetaan koulutukseen päässeille erillisellä haulla.

Koulutuksen vastuuhenkilö on tutkijakoulun johtaja, professori *Suvi Ronkainen*.

Täydennyskoulutuskeskus uudisti organisaatiotaan

Lapin yliopiston täydennyskoulutuskeskus on uudistanut organisaatiotaan jakamalla toimintansa kahteen uuteen tulosityksikköön. Yksiköt ovat ammatillisen täydennyskoulutuksen ja alueellisen kehittämistoiminnan tulosityksikkö.

Ammatillisen täydennyskoulutuksen tulosityksikön johtajana toimii hallintotieteen maisteri, tutkija *Antti Koski*. Hän on valmistunut Lapin yliopistosta ja työskennellyt suunnittelijana täydennyskoulutuskeskuksessa vuodesta 1995 lähtien. Tällä hetkellä Koski toimii tutkijana valtakunnallisessa Kartuke-tutkimusohjelmassa ja valmistelee väitöskirjaa kunnallisen palvelutoiminnan tuloksellisuuden arvioinnista ja kehittämistyöstä.

Alueellisen kehittämistoiminnan tulosityksikön johtajana toimii yhteiskuntatieteen maisteri, kehittämisspäälikkö *Riitta-Liisa Heikkinen-Moilanen*. Täydennyskoulutuskeskuksen palveluksessa hän on ollut vuodesta 1993 lähtien. Tällä hetkellä hän vastaa Lapin Innopolis-projektiorganisaatiosta. Hänen väitöskirjatönsä liittyy innovaatiotalouteen.

Organisaatiomuutos liittyy Lapin yliopiston johtosääntömuutokseen.

Gerontologian päivät Rovaniemellä

Kansalliset gerontologian päivät järjestetään 23. - 24. huhtikuuta 2004 Lapin yliopistolla. Päiville saapuu yli 400 osanottajaa eri puolilta Suomea. Päivillä puhutaan mm. hyvästä yksilöllisestä vanhenemisesta ja yhteiskunnan ikääntymisestä.

Kansalliset gerontologian päivät järjestetään joka kolmas vuosi. Tapahtuma on suomalaisen gerontologisen tutkimuksen esittäytymistilaisuus. Päivillä käydään tutkijoiden ja käytännön vanhustyöntekijöiden välistä vuoropuhelua. Tänä vuonna päivien teemana on *Onnistuneesti ikääntyvä yhteiskunta*. Päivien järjestelyistä vastaa Lapin yliopisto yhteistyössä neljän alan tieteellisen seuran ja Oulun yliopiston kanssa.

Suhteellisen nuori tieteenala laajenee nopeasti
Vanhenemisen tutkimus eli gerontologia on yksi nopeimmin laajenevista tieteenaloista. Nykyisin gerontologisen tiedon arvioidaan kaksinkertaistuvan joka viides vuosi. Monitieteisen gerontologian keskeinen tavoite on oppia ymmärtämään vanhenemisen biologisia, psykologisia ja sosiaalisia prosesseja sekä tuntemaan ikääntymiseen liittyvien sairauksien erityispiirteitä ja niiden hoitoa. Gerontologinen tutkimus pyrkii luomaan optimaaliset edellytykset hyvälle vanhenemiselle ja vanhuudelle. Viime vuosina on ollut selvästi havaittavissa tutkimustiedon hyödyntäminen käytännön ikääntymispolitiikassa ja ammatillisessa vanhustyössä.

Suomessa gerontologinen tutkimus käynnistyi varsinaisesti vasta 1940-luvun lopulla. Viimeisen parin vuosikymmenen aikana suomalainen vanhenemisen tutkimus on yltänyt jo kansainväliselle tasolle. Perinteisesti vanhenemisen tutkimus on sisältänyt biologisen, geriat-

risen ja sosiaalitieteellisen tutkimuksen. Nykyisin gerontologinen tutkimus on suuntautunut myös psyykkisten vanhuusmuutosten sekä kulttuurin, liikunnan, terveyden ja ikääntymisen välisten suhteiden tarkasteluun. Suomen yliopistoissa ovat edustettuina biogerontologian, geriatrian, terveysgerontologian, liikuntagerontologian sekä sosiaaligerontologian professorit. Oulun yliopistossa on geriatrian professori ja Lapin yliopistossa sosiaaligerontologian professori.

Elinajan piteneminen jäsentää elämäntilannetta uudelleen

Suomalaisten elinajan odote eli keskimääräinen elin aika on lisääntynyt viimeisen sadan vuoden aikana yli kolmella kymmenellä vuodella. Nykyisin suomalainen mies elää keskimäärin 75 ja nainen 82 vuotta. Elinajan piteneminen on merkinnyt mm. sitä, että ihmisen elämäntilanne on jäsentyt uudelleen. Vanhenemisen tutkimuksessa määritetään vanhuuden rajaksi 85 vuotta. Kun suomalaiset jättävät työelämän keskimäärin 60-vuotiaina, jää työn ja vanhuuden väliin 25 vuotta kestävä uusi elämäntilanne, jota kutsutaan kolmanneksi iäksi. Suomessa on vuonna 2005 EU:n vanhin työvoima, mikä tarkoittaa sitä, että 31 % työvoimasta on yli 50-vuotiaita. Gerontologisessa tutkimuksessa keskitytäänkin näihin kolmeen vanhenemisen jaksoon: ikääntyviin työntekijöihin, kolmanteen ikään ja varsinaiseen vanhuuteen.

Lapin yliopistolla järjestettävillä viidensillä gerontologian päivillä on neljä pääluentoa, joissa käsitellään vanhenemistä ja vanhuutta biologiselta, psykologiselta ja sosiologiselta kannalta. Puheenvoroissa käsitellään myös vanhenemisen ja sairauksien välistä yhteyttä. Luentojen lisäksi päivien aikana työskentelee yhteensä 17 teemaryhmää. Viidensistä gerontologian päivistä on tulossa his-

toriansa suurimmat, sillä päivien aikana gerontologiasta kuullaan kaikkiaan noin 140 puheenvuoroa. Osanottajien määrä nousee reilusti yli 400 henkilön.

Lisätietoja:

Simo Koskinen, professori
040-762 5490
Jouni Piekkari,
projektipäällikkö
040-739 1964

Sosiaali- ja terveysjohtamisen PD - koulutusohjelma sai laatuleiman

Lapin yliopiston täydennyskoulutuskeskuksen ja Oulun yliopiston koulutus- ja tutkimuspalveluiden Sosiaali- ja terveysjohtamisen ammatillinen täydennyskoulutusohjelma (PD) on saanut korkeakoulujen arviointineuvoston laatuleiman.

Sosiaali- ja terveysjohtamisen PD -koulutusohjelma hyväksyttiin 31.3.2004 korkeakoulujen arviointineuvoston erikoistumisopinnot rekisteriin. Koulutusohjelma on ollut Lapin yliopiston täydennyskoulutuskeskuksen koulutustarjonnassa jo kahdeksan vuoden ajan. Ohjelma on tarkoitettu sosiaali- ja terveystoimen ylimmissä johtotehtävissä työskenteleville henkilöille.

Koulutusohjelman tavoitteena on uudistaa sosiaali- ja terveydenhuollon täydennyskoulutusta sosiaali- ja terveysministeriön tavoitteiden mukaisesti sekä lisätä erityisesti johtamisen osaamista. Tällä hetkellä on meneillään järjestyksessään neljäs koulutusohjelma, jossa on mukana 20 johtajaa. Ohjelman on tähän mennessä suorittanut 55 pohjoissuomalaista sosiaali- ja terveysalan johtajaa. Koulutus on yksi Lapin yliopiston täydennyskoulutuskeskuksen ydintuotteista ja sitä on kehitetty jatkuvasti vastaamaan osallistujien tarpeita.

Korkeakoulujen arviointineuvoston erikoistumislautakunnan tehtävänä on arvioida yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen erikoistumisopinnot. Kun arvioinnin mukaiset tunnusmerkit täyttyvät, opinnot voidaan akkreditoida eli hyväksyä rekisteriin.

Länsi-Pohjassa varaudutaan sosiaali- ja terveystoimen työvoimapulaan

Kemi-Tornion seutukunnassa on tehty selvitys sosiaali- ja terveysalan henkilöstötarpeen kehittymisestä vuoteen 2020 mennessä. Selvityksen tavoitteena oli kartoittaa eläkkeelle siirtyvien henkilöiden lukumäärä toimialoitain, ammattiluokittain ja ajankohdittain.

Vuoden 2003 lopulla valmistui tutkija *Osmo Vähäkainun* selvitys ”Eläköitymisestä johtuva julkisen sektorin työvoimatarve Kemi-Tornion seutukunnassa vuosina 2002-2020”. Selvitys toi esiin tarpeen varautua ennakolta lähivuosien työvoimapulaan, ja selvitystyön pohjalta onkin käynnistetty kehittämishanke seudullisen henkilöstöpankin perustamiseksi.

Selvityksen mukaan suurten ikäluokkien eläköitymisestä ja väestön ikääntymisestä seuraavaa työvoimaa tullessa seutukunnan alueella kokemaan jo lähivuosien aikana. Kartoituksen painopiste oli sosiaali- ja terveysaloilla. Perusaineistona

selvityksessä käytettiin Kuntien eläkevakuutuksen (KEVA) Kemi-Tornion seutukuntaa koskevia tilastoja.

Seutukunnan sosiaali- ja terveysalan nykyinen henkilöstövahvuus on noin 2730 henkilöä. Heistä vanhuuseläkeiän saavuttaa vuoteen 2010 mennessä noin 380 ja vuoteen 2020 mennessä noin 1360 työntekijää (50 % nykyisestä työvoimasta). KEVA:n ennusteen mukaan eläkkeelle siirtyvien määrä on vuoteen 2010 mennessä noin 760 ja vuoteen 2020 mennessä jo noin 1740 henkilöä (64 %). Seutukunnassa tarvitaan siis pelkästään eläköitymisestä seuraavan työvoimatarpeen kattamiseen vuosittain keskimäärin lähes sata uutta sosiaali- tai terveysalan työntekijää.

Meri-Lappi Instituutti ja Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun kuntayhtymä ovat käynnistäneet selvitystyön pohjalta kolme vuotta kestävä ESR-rahoitteisen kehittämishankkeen ”Sotenne – Työvoiman turvaaminen sosiaali- ja terveysaloilla”. Tavoitteena on kehittää Länsi-Pohjan sairaanhoitopiirin alueelle perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon sekä sosiaalitoimen kattava, seudulliseen yhteistyöhön perustuva, henkilöstöpankki.

Olennainen osa kehittämishanketta on työttömille ja työttömyysuhanalaisille henkilöille järjestettävä sosiaali- ja terveysalan työvoimakoulutus. Henkilöstöpankin ja koulutuksen avulla edistetään työttömien ja pätkätyötä tekevien pi-

dempikestoista tai pysyväisluonteista työllistymistä ja sitä kautta vähennetään työn perässä tapahtuvaa seutukunnalta poismuuttoa. Hanke toteutetaan yhteistyössä Länsi-Pohjan sairaanhoitopiirin kuntayhtymän, Kemi-Tornio alueen kehittämiskeskuksen ja Kemin työvoimatoimiston kanssa.

”Eläköitymisestä johtuva julkisen sektorin työvoimatarve Kemi-Tornion seutukunnassa vuosina 2002-2020”-selvitys on tilattavissa kuluja vastaan Meri-Lappi Instituutista, Keskuspuistokatu 20, 94100 Kemi.

Lisätietoja
Sotenne -hankkeesta:
Tiina Okkonen, projektitutkija
Meri-Lappi Instituutti
tiina.okkonen@ulapland.fi

Barentsin aluetta koskeva tieto yhteen portaaliin

Barentsin alueen tietoportaali julkaistiin Barents Pressin kokouksessa Piitimessä Ruotsissa 17. huhtikuuta 2004. Portaalia ovat suunnitelleet vuoden 2003 alusta lähtien Lapin yliopiston Arktinen keskus, Norrbottenin lääninhallitus, Barents-sihteeristö Kirkkoniemessä sekä Murmanskin tekninen yliopisto.

Arktisen keskuksen koordinoimassa Barentsin www-tietoportaali -hankkeessa on kehitetty helppokäyttöinen tietoportaali, johon on koottu keskitetysti tietoa Barentsin alueesta paikallisten ja kansainvälisten tiedontarvitsijoiden käyttöön. Tähän mennessä tietoa Barentsin alueesta on ollut vaikea löytää, koska tieto on ollut hajallaan eri tietolähteissä.

Aluksi hankkeessa kartoitettiin Barentsin alueeseen liittyviä tiedontarpeita ja tiedonhakupapoja. Selvityksen mukaan eniten tietoa etsi-

tään seuraavista aiheista: yleistietoa Barentsin alueelta, uutisia, karttoja sekä erilaisia yhteystietoja. Tiedonhaketavoista selvä suosikki oli sisältöä kuvaavien asiasanojen käyttö.

Kyselyn perusteella rakennettua portaalin sisältö koostuu aiheumakaisista tietopaketeista, joissa on yleistietoa Barentsin alueelta, uutisia, tullitietoja, ympäristöasioita, tietoja elinkeinoelämästä, liikennetietoja, kulttuuria, hanketietoja sekä ympäristö- ja teemakarttoja. Sisältöä ja tekniikkaa suunnittelijat

ovat rakentaneet portaaliin viikottaisten Internet-kokouksien avulla. Oman tietokoneen kautta on saatava suora puhe- ja kuvayhteys yhtä aikaa kaikkiin osapuoliin.

Artikkeli ja uutispalvelut liitetään portaaliin uutisia tuottavien yhteisöjen tukemina. Yhteistyötä tehdään myös Barentsin alueellisen kulttuuriyöryhmän kanssa kulttuuritietojen saamiseksi portaaliin. Murmanskin tekninen yliopisto ja Murmanskin aluehallinto ovat tehneet sopimuksen tietojen tuottamisesta Barents portaaliin. Arkangelin tieteellinen kirjasto puolestaan kerää Arkangelin alueen tiedot. Venäjän Karjalan alueen tiedot portaaliin kokoaa Petroskoin yliopisto ja Nenetsian alueen tietojen tuotannosta vastansee jatkossa aluehallinto.

Hanketta rahoitetaan EU:n Kolarctic Interreg ohjelmalla. Lisäksi hanketta rahoittavat Lapin läänin-

hallituksen sivistysosasto, Ruotsin ja Norjan pohjoiset maakunnat sekä Luoteis-Venäjä. Kumppaneina hankkeessa ovat Norrbottenin ja Västerbottenin lääninhallitus, Barentsin sihteeristö Kirkkoniemessä, Maximite Alta, Norut IT, Murmanskin tekninen yliopisto ja Lapin taidetoimikunta. Asiantuntijana hankkeessa toimii Barentsin alueneuvoston asettama informaatioteknologiayöryhmä. Hanke päättyy syyskuussa 2004. Portaalin päivitys pyritään järjestämään jatkossa lisärahoituksen turvin.

Portaalin nettiosoite on:
<http://www.barentsinfo.org>

Lisätietoja:
Arto Vitikka,
projektisuunnittelija
040-527 2436

Lapin yliopisto 25 vuotta - juhluvuoden kalenteri, kevät 2004

Huhtikuu

- 23.- 24.4. V Gerontologian päivät
(Järj. Sosiaalityön laitos)
- 25.4.-7.5. Euroopan aikuiskasvatuksen intensiivikurssi
(International Program of Adult Education)
(Järj. Kasvatustieteiden tiedekunta)

Toukokuu

- 6.- 7.5. Oppiva Pohjois-Suomi, Luosto
(Järj. Täydennyskoulutuskeskus)
- 13.5. Rovaniemen hovioikeuden ja oikeustieteiden tiedekunnan juhlaseminaari
- Flooran päivä. Yleisen seppelensitojattaren julkistaminen.
- 20. – 21.5. Transnationaalisten vähemmistöjen oikeus viestintään –seminaari (Järj. Oikeustieteiden tiedekunta)
- 24. – 28.5. Seitsemäs sosiaalityön kansainvälinen kesäkoulu
(Järj. Sosiaalityön laitos)
- 27. – 29.5. Yliopiston tohtori- ja maisteripromootio
- Promootioon liittyvä näyttely kirjaston aulassa

Kesäkuu

- 16.-20.6. Monitoring and Management of Visitors Flows in Recreational and Protected Areas -konferenssi Rovaniemellä
(Järj. Metla Rovaniemen tutkimusasema, Metsähallitus, Lapin yliopisto ja Rovaniemen ammattikorkeakoulu)
- Kalasta ja hyödynnä - Catch and Keep, Arktisen keskuksen tiede keskuksen kesänäyttely (kesä-joulukuu 2004), Arktikum
- Lapin yliopiston julkaisutoimintaan liittyvä näyttely kirjaston aulassa kesä-syyskuun ajan

Lisää tapahtumia löydät nettisivuiltamme:
<http://www.ulapland.fi>

k i d e

LAPIN YLIOPISTON YHTEISÖLEHTI
3/2004

Toimitus, tilaukset ja osoitteenmuutokset:
Lapin yliopisto/Viestintä
PL 122, 96101 ROVANIEMI
tiedotus@ulapland.fi

Päätoimittaja: Irma Kuukasjärvi,
puh. (016) 341 2217, gsm. 040 571 1960
fax. (016) 341 2207,
e-mail: Irma.Kuukasjarvi@ulapland.fi

Vastaava toimittaja: Olli Tiuraniemi,
puh. (016) 341 2230, gsm. 0400 695 418
fax. (016) 341 2207,
e-mail: Olli.Tiuraniemi@ulapland.fi

Kannen kuvankäsittelyt: Niina Huuskonen
2-sivun kuva: Juha Sarkkinen
Valokuvat: Ville Kostamoinen
Taitto: Niina Huuskonen
Otsikot: Trebuchet
Leipäteksti: AGaramond
Paperi: LumiArt 150g ja
LumiNova matta 90g

Painos: 3400 kpl
Painopaikka: PS-Paino Värisuora Oy,
Kemi 2004

ISSN 0787-0965

Kide-lehti Internetissä: <http://www.ulapland.fi/kide>

Seuraava Lapin yliopiston Kide ilmestyy
kesäkuussa 2004

Lehden ilmoitushinnat, joihin lisätään ALV 22% ovat:
Takakansi (neliväri)
170 x 200 mm (kokosivu takakansi) 420 euroa
170 x 200 mm (sisäsivu etu-/takakansi) 330 euroa
Sisäsivut (mustavalkoinen)
170 x 220 mm (kokosivu) 250 euroa
170 x 110 mm (puolisivu, vaaka) 150 euroa
85 x 220 mm (puolisivu, pysty) 150 euroa

Ilmoitusvaraukset:
Lapin yliopisto/viestintä,
Leila Tauriainen,
puh. (016) 341 2250,
email: Leila.Tauriainen@ulapland.fi

www.ulapland.fi